

Musiikkiansio Pikku Tutkijan Päiväkodeille

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomikoulutus, Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Syksy, 2020

Lotta Salo

Sosionomikoulutus
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus

Tekijä	Lotta Salo	Vuosi 2020
Työn nimi	Musiikkikansio Pikku Tutkijan Päiväkodeille	
Työn ohjaaja	Mikko Romppanen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi opinnäytetyön tekijän oma työpaikka, Pikku Tutkijan Päiväkodit ja sen tavoitteena oli koota musiikkikansio varhaiskasvatushenkilökunnan käyttöön. Tarkoituksena ja tutkimustehtävänä oli kehittää opinnäytetyön tekijälle ja muille varhaiskasvatuksessa työskenteleville työväline, joka helpottaa musiikkikasvatuksen suunnittelua ja jota käyttämällä päiväkodin lapset saavat laadukasta ja aidosti pedagogista varhaisiän musiikkikasvatusta.

Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtapoja ovat laulaminen, loruilu, soittaminen, kuunteleminen, improvisointi ja integrointi. Musiikkikansion alkuun koottiin teoriaa varhaiskasvatusikäisten lasten musiikkikasvatuksesta sekä vinkkejä päiväkodin musiikkitoimintaan. Varhaisiän musiikkikasvatuksen sisältöön kuuluu musiikin peruselementit eli rytmi, tempo, melodia, muoto, dynamiikka, sointiväri ja harmonia. Opinnäytetyön teoriaosuudesta ja musiikkikansiosta löytyvät kaikki nämä osa-alueet. Musiikkikansiossa jokaisella elementillä on oma kuvasymbolinsa, jotka ovat liitettynä myös lopussa löytyviin musiikkivinkkeihin.

Päiväkodin varhaiskasvatushenkilökunnalta kerättiin musiikkikansiosta palaute, jonka perusteella kansio viimeisteltiin. Henkilökunnan palaute musiikkikansiosta oli positiivinen. Kansiota pidettiin selkeänä ja visuaalisesti miellyttävänä. Musiikkikansio jäi opinnäytetyön tekijän omaan yksikköön sähköisenä ja paperisena versiona, jotta sitä voidaan muokata ja kehittää tulevaisuudessa. Muihin Pikku Tutkijan Päiväkoteihin kansio lähetettiin sähköisenä versiona.

Avainsanat varhaiskasvatus, musiikkikasvatus, päiväkot

Sivut 51 sivua, joista liitteitä 22 sivua

Degree Programme in Social Services
Hämeenlinna University Centre

Author	Lotta Salo	Year 2020
Subject	Music material folder for Pikku Tutkija day care centre	
Supervisor	Mikko Romppanen	

ABSTRACT

The thesis was done in collaboration with Pikku Tutkija (Little researcher) day care centres and its aim was to compile a music material folder for the use of the daycare staff. The purpose of the thesis was to develop a tool for early education staff that makes planning and implementing music education easier. This tool enables high quality music education for children in early childhood education.

Working methods in early childhood music education are singing, rhyming, playing instruments, listening, improvising, and integrating. The music material folder consists of theory about early childhood music education and tips for music activities. Early childhood music education has seven basic elements: rhythm, tempo, melody, structure, dynamics, tone and harmony. All these methods and elements can be found in this thesis and in the music material folder. Different symbols are used in the music material folder to make it easier for the reader to understand which elements are included in the said music tip.

Feedback collected from the early childhood education staff was positive. The staff gained new ideas and found the music material folder useful. The music material folder is available as an electrical version and a paper version which allows the staff to edit and develop the folder in the future. The electrical version was sent to all units of Pikku Tutkija day care centre.

Keywords early childhood education, music education, daycare

Pages 51 pages including appendices 22 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	PÄIVÄHOIDOSTA VARHAISKASVATUKSEEN.....	2
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.....	2
2.2	Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa.....	4
2.3	Pikku Tutkijan Päiväkodit.....	5
3	MONIPUOLINEN MUSIIKKIKASVATUS.....	5
3.1	Musiikkikasvatuksen tavoitteet, tehtävät ja mahdollisuudet.....	6
3.2	Musiikkikasvatuksen suunnittelut, toteutus ja arviointi.....	7
4	MUSIIKKIKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA.....	8
4.1	Eri ikätasot musiikkikasvatuksessa.....	8
4.1.1	Lapsen toinen ikävuosi (1–2-vuotias).....	9
4.1.2	Lapsen kolmas ikävuosi (2–3-vuotias).....	9
4.1.3	Lapsen neljäs ikävuosi (3–4-vuotias).....	10
4.2	Varhaisiän musiikkikasvatuksen sisällöt.....	11
4.2.1	Rytmi ja tempo.....	11
4.2.2	Melodia ja muoto.....	12
4.2.3	Dynamiikka.....	12
4.2.4	Sointiväri ja harmonia.....	13
4.3	Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat.....	14
4.3.1	Laulut, lorut ja kuunteleminen.....	14
4.3.2	Soittimet ja soittaminen.....	15
4.3.3	Improvisointi ja integrointi.....	15
5	TOIMINNALLINEN OSUUS.....	16
5.1	Musiikkikansion rakentaminen.....	17
5.1.1	Tarkoitus ja tavoitteet.....	17
5.1.2	Toimintaympäristö ja kohderyhmä.....	18
5.1.3	Suunnittelu.....	19
5.1.4	Arviointi.....	20
5.2	Musiikkituokiot.....	20
5.2.1	Perinnesadut musiikkiteemojen inspiraationa.....	21
5.2.2	Neljän seinän sisältä avaraan luontoon.....	23
5.3	Musiikki varhaiskasvatuksen arjessa.....	25
6	PALAUTE JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	25
6.1	Kehittääkö positiivinen palaute?.....	26
6.2	Muista innostua itsekin.....	27
	LÄHTEET.....	29

Liite 1 Musiikkikansio
Liite 2 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Ihmisen ”musiikkiminä” kasvaa, kehittyy ja muuttuu läpi elämän. Kestävä ja positiivinen suhde musiikkiin luodaan jo varhaislapsuudessa. Musiikin oppiminen tapahtuu ilon, elämyksellisyyden ja kokonaisvaltaisuuden kautta, jolloin suhde musiikkiin vahvistuu. Varhaiskasvatuksessa on hyvät mahdollisuudet musiikkikasvatuksen toteuttamiseen. Onnistuneen musiikkikasvatuksen edellytyksenä on turvallinen, lämmin ja kannustava ympäristö. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 11)

Toteutin toiminnallisen opinnäytetyöni yhteistyössä Pikku Tutkijan Päiväkotien kanssa, jossa työskentelin opinnäytetyöprosessin aikana. Opinnäytetyön tarkoituksena on koota monipuolista materiaalia musiikkikansioon, joka on tarkoitettu itselleni ja muulle päiväkodin varhaiskasvatushenkilökunnalle käyttöön. Tavoitteena on kehittää ja laajentaa musiikkikasvatuksen osuutta Pikku Tutkijan päiväkodeissa, jotta päiväkodeissa pystytään tarjoamaan lapsille entistäkin laadukkaampaa varhaisiän musiikkikasvatusta. Musiikkikansio sisältää materiaaleja ja vinkkejä varhaiskasvatuksen musiikkitoimintaan.

Musiikkikasvatus on itselleni aiheena tuttu, mutta musiikki ei ole oma vahvuuteni, mikä toi oman haasteen opinnäytetyön tekemiseen. Kiinnostus musiikkikansion rakentamiseen lähtikin halusta kehittää omaa musiikillista osaamistani varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön toisena tärkeänä tavoitteena olikin edistää omaa musiikillista kasvuani ja löytää oma tapani toteuttaa sitä varhaiskasvatuksessa. Kiinnostusta musiikkiin aiheena lisäsi myös se, että senhetkisen päiväkotiryhmäni lapset olivat todella kiinnostuneita musiikista kaikissa sen muodoissa. Toivon, että kansio tuo heille uusia musiikillisia mahdollisuuksia ja iloa päiväkodin arkeen.

Musiikkikansio sisältää materiaalia, ideoita ja vinkkejä 1–5-vuotiaiden lasten musiikkikasvatukseen. Painotus kansiossa on kuitenkin 2–3-vuotialle suunnattuun musiikkitoimintaan. Kansion sisältö on koottu kirjallisuuden, omien kokemusten ja lasten havainnoinnin avulla. Päiväkodin varhaiskasvatuksen työntekijät ovat saaneet antaa palautteen musiikkikansiosta. Musiikkikansion ei ole tarkoitus tulla täysin valmiiksi koskaan. Sen on tarkoitus olla työväline, jota päivitetään ja kehitetään tarpeen mukaan myös opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Kansiota voivat käyttää kaikki varhaisiän musiikkikasvattajat, niin varhaiskasvatuksen opettajat kuin varhaiskasvatuksen lastenhoitajat.

Musiikin avulla lapset oppivat jokapäiväisen arkisen elämän keskeisiä taitoja ja tietoja. Tärkeintä musiikkikasvatuksessa on kuitenkin musiikin tuoma ilo, turva ja yhdessä tekemisen riemu. Mitä varhaisemmassa vaiheessa musiikkikasvatus aloitetaan, sitä suuremmat ovat sen positiiviset vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykseen. (Piispanen, 2019, s. 6)

2 PÄIVÄHOIDOSTA VARHAISKASVATUKSEEN

Ennen päiväkotien päivähoito toimi osana kunnan sosiaalipalvelua, joka tarjosi lapsille hoitopaikan vanhempien työpäivän ajaksi. Nykyään päiväkodeissa tarjotaan varhaiskasvatusta, joka toimii osana kunnan opetustoimea. Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukemista. Varhaiskasvatus toimii osana suomalaista koulutusjärjestelmää, jonka avulla luodaan perusta elinikäisen oppimisen taidoille. Vaikka huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta, varhaiskasvatus tukee huoltajien kasvatustyötä sekä mahdollistaa huoltajien työssäkäynnin ja opiskelun. Ensisijaisesti varhaiskasvatus on kuitenkin työtä lasta varten. Huoltajien ja kasvatushenkilöstön välinen keskusteleva ja avoin yhteistyö luo lapselle turvallisen kasvuympäristön niin kotona kuin varhaiskasvatuksessa. (OPH, 2018, s. 7)

Varhaiskasvatukseen ovat oikeutettuja kaikki alle kouluikäiset lapset. Huoltajat päättävät, osallistuuko heidän lapsensa varhaiskasvatukseen vai ei. Varhaiskasvatuksen kokonaisuus sisältää kasvatusta, opetusta ja hoivaa. Tämä kokonaisuus muodostuu vuorovaikutuksessa lasten, kasvatushenkilökunnan, huoltajien ja ympäristön kanssa. Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai avoimena varhaiskasvatus toimintana. Avoimeen varhaiskasvatukseen kuuluvat muun muassa erilaiset kerho- ja leikkitoiminnat. (OPH, 2018, s. 14)

Varhaiskasvatustalaki ohjaa ja määrittää varhaiskasvatuksen valtakunnalliset tavoitteet. Nämä tavoitteet ohjaavat varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaa, toteuttamista ja arviointia. Valtakunnallisen ohjauksen tavoitteena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta varhaiskasvatuksessa ja sen kautta ehkäistä syrjäytymistä. (OPH 2018, s. 7)

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on valtakunnallinen Opetushallituksen antama määräys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ohjaa lisäksi varhaiskasvatustalaki ja sen tarkoituksena on taata yhdenvertaisuus varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille (OPH, 2018, s. 7). Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan lapsilähtöisyyttä ja lapsen osallisuutta. Sen mukaan lapsen osallistumisen taitoja ja vaikuttamisen mahdollisuuksia tulee tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsen omatoimisuus ja siihen kannustaminen on varhaiskasvatussuunnitelman keskiössä (Piispanen, 2019, s. 14). Lapsen osallisuuden lisäksi painotetaan huoltajien osallisuutta päiväkotien toiminnassa. Varhaiskasvatusta suunnitellaan ja arvioidaan yhteistyössä lapsen ja huoltajien kanssa (OPH, 2018, s. 55). Pikku Tutkijan päiväkodeissa

vanhempien osallisuus on otettu huomioon muun muassa vanhempainiloissa, joita kutsutaan yhteisiksi suunnitteluilloiksi. Pikku Tutkijan päiväkohteja esittelen lisää luvussa 2.3 Pikku Tutkijan Päiväkodit. Koronan aikana olemme osallistaneet vanhempia myös etänä, esimerkiksi yrittäjän päivää varten pyysimme vanhemmilta esittelyjä omista ammateistaan tai toiveita mihin ammatteihin tutustuisimme lasten kanssa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat myös päiväkodin järjestämää musiikkikasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelmassa musiikki on otettu huomioon ilmaisun monet muodot -sisältökokonaisuudessa (Piispanen, 2019, s. 13). Käsittelen ilmaisun monet muodot -osioon liittyviä tavoitteita myöhemmin luvussa 3.1 Musiikkikasvatuksen tavoitteet, tehtävät ja mahdollisuudet.

Piispanen (2019, s. 16) kuvaa lapsen itseluottamuksen ja sosiaalisten taitojen kehittyvän osallisuuden kautta. Pikku Tutkijan Päiväkodeissa lapset pääsevät osalliseksi toiminnan suunnitteluun, esimerkiksi erilaisten äänestysten avulla. Lapset voivat äänestää muun muassa toiveruokaviikoilla tai minne haluaisivat lähteä retkelle. Myös pienimmät pääsevät äänestämään kuvakorttien avulla. Lapsen havainnointi ja aikuisen aito läsnäolo ovat päiväkodissa tärkeänä osana etenkin pienten lasten osallisuutta. Havainnoimalla saamme paljon tietoa lasten mielenkiinnonkohteista. Lasten toiveet ja mielenkiinnon kohteet toimivatkin viikko-ohjelmien ja toimintaympäristöjen suunnittelun sekä spontaanien leikkihetkien perustana.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu kolmesta osuudesta: valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, kuntien paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista (OPH, 2018, s. 7). Jokaisella kunnalla on oma varhaiskasvatussuunnitelma. Pikku Tutkijan päiväkodit Ranta-Koivistossa toimintaa ohjaa Kangasalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Kangasalan varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa vastaamaan nykyajan muuttuvan ja kasvavan maailman haasteisiin ja tarpeisiin. Kangasalan suunnitelmassa keskeisenä oppimisen muotona on leikki ja monipuoliset oppimisympäristöt (Kangasalan kunta, 2019, s. 4). Jokaisella Pikku Tutkijan yksiköllä ja ryhmällä on paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi oma toimintasuunnitelma sekä lapsilla omat yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Ryhmien varhaiskasvatussuunnitelmat ovat visuaalisesti näkyvillä ryhmätiloissa. Koronan aikana vanhemmilla ei ole mahdollisuutta päästä päiväkotiin sisälle tutustumaan ryhmän omiin visuaalisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin, joten tänä vuonna toteutimme ne myös sähköisesti.

Varhaiskasvatussuunnitelmien tarkoituksena on tukea lapsiryhmän toimintaa ja sen suunnittelua sekä vuorovaikutusta lapsen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmat antavat myös lapsen huoltajille mahdollisuuden osallistua ja tehdä yhteistyötä yhdessä varhaiskasvatuksen kanssa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman keskiössä pitäisi olla lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. (Varhaiskasvatuksen perusteet, 2018, s. 10)

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatustilain mukaan oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta. Jokaiselle päiväkodissa olevalle lapselle tulee laatia oma varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavia tavoitteita ei laadita lapsen toiminnalle vaan pedagogiselle toiminnalle ja ympäristölle. Lapsiryhmän toiminnassa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon ryhmän lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseet tavoitteet ja tuen tarpeet. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan muutaman kuukauden päästä lapsen aloitettua päiväkodissa. Varhaiskasvatussuunnitelma arvioidaan ja päivitetään lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa. (Kangasalan kunta, 2019, ss. 9–10)

2.2 Pedagogiikka varhaiskasvatuksessa

Pedagoginen toiminta varhaiskasvatuksessa tapahtuu lapsen ja kasvattajan välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, kasvattajan ja lasten yhdessä ideoima sekä kasvattajan suunnittelema toiminta tukevat ja täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta koostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta. (OPH2018, s. 36)

Onko vaipan vaihtaminen pedagogista toimintaa? Pedagogiikka ei välttämättä sisälly arkisiin tilanteisiin automaattisesti, mutta esimerkiksi vaipan vaihdosta saa luotua pedagogisen tilanteen. Kasvattajan tietoisilla valinnoilla saadaan tavalliseen arkeen pedagogiikkaa. Kasvattaja voi olla aidosti tilanteessa läsnä, katsoa lasta silmiin, olla vuorovaikutuksessa ja esimerkiksi lorutellen nimetä lapsen kehonosia. Varhaiskasvatuksen henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa pedagogisia mahdollisuuksia arjen ja toiminnan eri tilanteissa. Henkilöstön vastuulla on taata, että pedagoginen toiminta edistää lasten ikätasoista kehitystä ja oppimista (OPH, 2018, s. 38).

Pedagogiikka on tavoitteellista toimintaa, joka näkyy arjen toiminnassa ja erilaisissa suunnitelluissa tuokioissa. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt ja toiminta tulee suunnitella sopivaksi lapsen ja ryhmän tarpeiden mukaan. Yksittäisiä tuokioita tärkeämpänä pidetään arkeen integroitua pedagogiikkaa. Päiväkodin tilojen suunnittelussa tulisi huomioida arjen sujuvuus, jotta pedagogisen toiminnan toteuttaminen on mahdollista. Lasten tasolla olevat säilytystilat sekä materiaalit, innostava ja esteettinen toimintaympäristö tukevat lasten osallisuutta ja rohkaisevat lasta kokeilemaan. Pienryhmätoiminta, havainnointi ja suunnitelmallisuus ovat päiväkodin pedagogisia menetelmiä, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä sekä helpottavat arkea. (Hujala & Turja, 2016, ss. 42–52)

Laadukkaan pedagogiikan edellytyksenä on toiminnan suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja jatkuva kehittäminen. Jokaisen yksikön,

ryhmän ja lapsen pedagogisen toiminnan tavoitteita ja toimintatapoja tarkennetaan varhaiskasvatussuunnitelmissa. (OPH, 2018, s. 37)

2.3 Pikku Tutkijan Päiväkodit

Pikku Tutkijan Päiväkodit on palvelusetelipäiväkotiketju, jolla on neljä toimipistettä. Jokaisessa toimipisteessä on luonnontiedepainotus, joka näkyy suunnitelluissa tiedekokeiluissa, spontaaneissa arjen ihmettely tilanteissa, retkissä sekä tutkimaan kannustavassa ilmapiirissä. Pikku Tutkijan Päiväkodit on Suomen ensimmäinen tiedepäiväkotiketju ja päiväkodeissa on tavallista enemmän korkeakoulutettua henkilökuntaa. Lisäksi henkilökuntaa koulutetaan säännöllisesti tiedekasvatukseen ja tutkimisen taidon kehittämiseen. Päiväkodeissa henkilökunta toimii ryhmissä pääsääntöisesti opettaja—hoitaja työpareina. (Pikku Tutkijan Päiväkodit, 2020)

Pikku Tutkijoilla lapset kohdataan yksilöinä, lämmöllä ja herkkyydellä. Kannustetaan ja tuetaan lapsen luontaista kiinnostusta erilaisiin asioihin ja ihmettelyyn. Pienet ryhmät takaavat, että päiväkodissa on lämminhenkinen, kodinomainen tunnelma, josta olen itse kovasti pitänyt. Koen, että Pikku Tutkijoilla on aidosti aikaa jokaiselle lapselle ja hyvälle tiimityölle. Pienet ryhmät ja pienryhmissä toimiminen mahdollistavat laadukkaan pedagogisen työskentelyn. (Pikku Tutkijan Päiväkodit, 2020)

Pikku Tutkijan Päiväkodeissa tuetaan lapsen yksilöllisyyttä ja osallisuutta. Päiväkodeissa työskennellään lapsilähtöisesti ottaen huomioon lapsen vahvuudet sekä mielenkiinnonkohteet ja luomalla lapselle turvallisen sekä innostavan oppimisympäristön. Päiväkotien toiminta arjessa tapahtuukin pääsääntöisesti pienryhmiä hyödyntäen, jolloin päiväkodin arvot pääsevät aidosti toteutumaan. Laadukas varhaiskasvatus näkyy päiväkotien arjessa. (Pikku Tutkijan Päiväkodit, 2020)

3 MONIPUOLINEN MUSIIKKIKASVATUS

Varhaisiän musiikkikasvatuksella voidaan edistää lapsen oppimiskykyä kaikilla kehityksen ja oppimisen eri tasoilla (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 63). Musiikkitoiminnassa laulaminen, tanssiminen ja soittaminen muodostuvat osaksi lapsen luonnollisia ilmaisukeinoja. Musiikin avulla voi syventää päivän aikana tapahtunutta oppimista ja elämyksiä (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 110).

Pieni lapsi ei koe maailmaa vielä kielellisesti kuten aikuiset, vaan tutkii ja kokee maailmaa kokonaisvaltaisesti käyttäen eri aistejaan. Monipuoliset työtavat, moniaistillisuus ja niiden soveltaminen ovat keskeinen osa

musiikkikasvatusta. Virikkeiden tarjoaminen eri aisteille tukee lapsen kokonaisvaltaista oppimista. (Piispanen, 2019, s.20)

Varhaisiän musiikkikasvatus sisältää musiikin peruselementit. Peruselementteihin kuuluvat rytmi, tempo, melodia, muoto, dynamiikka, sointiväri ja harmonia. Musiikkikasvatuksessa voi ja on suotavaa käyttää erilaisia toimintatapoja. Musiikillisia toimintatapoja ovat muun muassa loruttelu, laulaminen, soittaminen, kuunteleminen, musiikkiliikunta, improvisointi ja musiikin integrointi (Piispanen, 2019, ss. 18–21). Itseäni kiinnostaa erityisesti musiikin integrointi ja sen mahdollisuudet. Musiikkia tulee helposti yhdistettyä esimerkiksi kuvataiteeseen, mutta toivon löytäväni myös mahdollisuuksia yhdistää musiikkia ja tiedettä.

3.1 Musiikkikasvatuksen tavoitteet, tehtävät ja mahdollisuudet

Päiväkodin järjestämää musiikkikasvatusta ja sen tavoitteita ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa musiikkikasvatus on otettu huomioon ilmaisun monet muodot -osissa. Siinä korostetaan elämyksellisyyttä, ryhmätaitoja, yhdessä tekemistä ja kokemista sekä lapsen luovuuden ja musiikillisten valmiuksien kehittymistä. (Piispanen, 2019, s. 13)

Ilmaisun monet muodot -kokonaisuuteen liittyy sanallinen, kehollinen, musiikillinen ja kuvallinen ilmaisu sekä kulttuuriin tutustuminen. Kulttuurikasvatus toimii osana lapsen identiteetin kehittymistä ja tarjoaa lapselle mahdollisuuksia nähdä ja kokea taidetta. Musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tarjota positiivisia musiikkikokemuksia, jotka vahvistavat lapsen suhdetta musiikkiin. Kuvallisessa ilmaisussa lapsella on mahdollisuus saada elämyksiä taiteen ja kulttuurin äärellä. Kuvallisen ilmaisun avulla lapsi voi oppia muun muassa värejä, muotoja ja tunteita. Ilmaisun monien muotojen avulla lasta rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan itseään erilaisilla keinoilla. (OPH, 2018, ss. 43–44)

Varhaiskasvatuksen tulee tukea lasten musiikillista, kuvallista, sanallista ja kehollista kehittymistä. Toiminnassa on otettava huomioon kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen yhdisteleminen. Ilmaisun taitojen harjoittelu kehittää lasten ajattelun ja oppimisen taitoja. Ilmaisun monet keinot tarjoavat lapselle mahdollisuuden kokea ja hahmottaa ympäristöään innostavalla ja mielenkiintoisella tavalla. Draama, tanssi ja leikki ovat keinoja rohkaista lasta sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun. Tavoitteena on mahdollistaa lapselle monipuoliset kielelliset ja keholliset kokemukset. Moniaistillisuus ja yhdessä tekeminen mahdollistavat lapselle elämyksiä ilmaisun eri muotojen parissa. (OPH, 2018, ss. 42–44)

Musiikkikasvatuksen keskeisenä tehtävänä on positiivisen musiikkisuhteen synnyttäminen ja ylläpitäminen. Lapset oppivat musiikista parhaimmillaan myös monia hyödyllisiä taitoja ja tietoja. Varhaiskasvatuksessa musiikillisen oppimisen ja tekemisen tulisi olla tavoitteellista ja perustua

positiiviseen pedagogiikkaan. Musiikkikasvatuksen ominainen piirre on ryhmässä tekeminen, etenkin päiväkodin arjessa tämä näkyy vahvasti. Taitoja opitaan yhdessä aikuisen ja toisten lasten kanssa. (Piispanen, 2019, s. 11)

Musiikki vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen. Tuttujen laulujen laulaminen ja ääniympäristöjen kokeminen kotona ja päiväkodissa vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 110). Piispanen (2019, s. 11) mukaan musiikki tukee myös vuorovaikutusta lapsen ja aikuisen välillä. Yhteiset positiiviset kokemukset musiikin parissa vahvistavat aikuisen ja lapsen välistä sidettä. Perusturvallisuus päiväkodissa on erityisen tärkeää lapselle ja vaikuttaa hänen persoonansa sekä luo perustaa tasapainoiselle elämälle.

Varhaiskasvatuksen opettajan tulee ottaa huomioon lapsen yleinen kehitys ja hankkia riittävästi tietoa siitä. Lapsen yleinen kehitys kulkee käsikädessä musiikillisen kehityksen kanssa. Liian helpot musiikkitehtävät kyllästyttävät lapsia ja liian vaikea lannistavat. Oikein suunniteltu, toteutettu ja lapsilähtöinen musiikkikasvatus tukee lapsen kaikkia persoonallisuuden osa-alueita: affektiivista (tunne-elämän), kognitiivista (tiedollista) ja psykomotorista (liikunnallista) kehitystä. (Piispanen, 2019, s. 11)

3.2 Musiikkikasvatuksen suunnittelut, toteutus ja arviointi

Musiikkikasvatus, kuten muutkin varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuva toiminta, keskittyy lapsilähtöisyyteen ja korostaa lapsen osallisuutta. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua omalla tavallaan, varhaiskasvatushenkilöstön tehtävän on tunnistaa ja löytää jokaiselle lapselle sopiva tapa osallistua. Toiset lapset haluavat osallistua aktiivisesti ja olla tekemisen keskipisteenä, toiset lapset katselevat mieluummin sivummalta. Varhaiskasvatuksen opettajan tehtävänä on olla aidosti läsnä, innostaa lapsia ja muistaa innostua itsekin. (Piispanen, 2019, ss.16–17)

Musiikkituokioiden ja toimintakauden suunnitelmien avulla varhaiskasvatuksen opettaja määrittelee ryhmälle ja sen toiminnalle tavoitteet. Musiikkikasvatuksessa on tärkeä muistaa myös spontaani, suunnittelemattomien musiikkihetkien toteuttaminen. Ryhmän ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan huomioon musiikkitoimintaa suunniteltaessa. Aikuisen vastuulla on suunnitella ja toteuttaa musiikkikasvatusta, mutta lapsilla on oikeus vaikuttaa musiikkitoimintaan. Suunnitelmallisuus on edellytys laadukkaalle musiikkikasvatukselle. Musiikkitoiminnan jälkeen varhaiskasvatuksen opettaja arvioi tavoitteiden toteutumista ja onnistumista. (Piispanen, 2019, ss.164–165)

4 MUSIIKKIKASVATUS OSANA VARHAISKASVATUSTA

Leppänen (2010, ss. 12–13) toteaa, että pienten lasten elämään saattaa sisältyä musiikkia enemmän kuin aikuisen. Monet lapset ilmaisevat ja kokevat tapahtumia sekä tunnelmia laulun ja musiikin kautta. Varhaiskasvatuksessa lasten musiikki näkyy usein aikuisten kanssa yhdessä tapahtuvissa musiikkihetkissä. Lapset laulavat, soittavat ja kuuntelevat musiikkia myös omaehtoisesti ja yhdessä toisten lasten kanssa.

Vaikka musiikkikasvatus onkin suunnitelmallista toimintaa, se ei ole pelkästään erikseen järjestettyjä musiikkituokioita. Molemmat, suunnitellut ja spontaanit, musiikkihetket ovat tärkeitä. Musiikkikasvatus toteutuu parhaimmillaan luontevasti arjen erilaisissa hetkissä ja kohtaamisissa. Musiikin olisikin hyvä olla sulautettuna mukaan päiväkodin arkeen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 342)

Musiikin integroiminen arjen toimintoihin, kuten hoito- ja siirtymätilanteisiin, vaatii aikuiselta pedagogista ammattitaitoa, musiikkimateriaalien hallintaa, luovuutta ja rohkeutta tehdä asioita spontaanisti. Kuten muukin toiminta lapsen kanssa, on myös musiikkikasvatus kokonaisvaltaista toimintaa. Aikuisen on tiedostettava toiminnan kokonaisvaltaisuus, mikä auttaa häntä toimimaan monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti, myös musiikkikasvatuksessa. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 342)

4.1 Eri ikätasot musiikkikasvatuksessa

Musiikkitoiminnan suunnittelu edellyttää riittävää tietämystä lapsen kehitysvaiheista. On otettava huomioon myös se, että jokainen lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii yksilöllisesti. Lapsen musiikillisen kehityksen kannalta merkityksellistä on musiikkikasvatuksen määrä ja laatu lapsen toiminta- ja oppimisympäristöissä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, ss. 63–64)

Käsittelen opinnäytetyössä tarkemmin yleistä ja musiikillista kehitystä 1–4-vuotiailla lapsilla. Päiväkodissa sekä ryhmässä, jossa työskentelen ja johon musiikkikansion suunnittelen, on suurimmaksi osaksi tämän ikäisiä lapsia. En siis pidä tarpeellisena avata laajemmin muita ikätasoja. Kaikkiin päiväkodin toimintoihin voi liittää musiikkia, loruja ja laulua (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 108). Toivonkin, että opinnäytetyöni kautta sitä saadaan lisää Pikku Tutkijan päiväkotien arkeen ja viikko-ohjelmiin mukaan.

Laulu ja leikki helpottavat erilaisia kasvatustilanteita päiväkodin arjessa. Lapsen kohdatessa turhautumistilanteita voi musiikki helpottaa tilanteen ratkaisemista. Musiikin avulla voi esimerkiksi siirtää lapsen huomion pois ei toivotusta toiminnasta ja antaa lapselle mahdollisuus ilmaista tunteilansa hyväksyttävällä tavalla (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 104). Omassa päiväkotiryhmässämme käytämme paljon musiikkia ja

lauluja esimerkiksi pukeutumistilanteessa. Laululeikin avulla lapsi motivoituu paremmin pukemiseen ja siitä tulee mieluista tekemistä. Positiiviset kokemukset ja positiivinen ilmapiiri auttaa lasta oppimaan (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 104).

4.1.1 Lapsen toinen ikävuosi (1–2-vuotias)

Toisena ikävuotenaan lapsi opettelee kuuntelemaan musiikkia yhdessä aikuisen kanssa. Lapsi oppii tietoista kuuntelua ja oppii erottamaan kuuntelun ja oman laulamisen eron. Myöhemmin lapsi alkaa loruttelemaan myös itse. Tässä iässä lapset tykkäävät erityisesti erilaisista sormi- ja käsiloruista. Laulupuu tai muut laulukuvakortit helpottavat lapsen kommunikaatiota (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 106). Oman ryhmäni seinällä on ollut käytössä laulukukka ja laulutalo, joihin on lisätty lasten lempilauluja. Sekaan lisätään myös uusia lauluja. Osa vanhoista lauluista käännetään välillä pois, sillä vaikka saman laulun laulaminen uudelleen ja uudelleen on tärkeää, on hyvä antaa lapselle uusia laulukokemuksia. 1–2-vuotiaiden ryhmässä meillä on käytössä myös laulukortit, jotka roikkuvat avainnauhassa tai laukussa aikuisen mukana. Tällöin kortit on helppo ottaa käyttöön missä tilanteessa tahansa.

Kehosoittimien lisäksi lapsia alkaa kiinnostamaan erilaiset rytmisoittimet sekä musiikin tahdissa liikkuminen. Taputtamalla lapsi oppii tunnistamaan perusrytmejä. Erilaisia soittimia ja musiikkia voi käyttää myös tunteiden purkamiseen. Raivokohtauksen voi saada nopeammin laantumaan kiihkeän tanssi- tai rummutushetken jälkeen. Lapselle on tärkeää antaa hyväksyttäviä ja turvallisia välineitä purkaa vihan, surun ja turhautumisen tunteita. Musiikki voi toimia hyvänä välineenä tunteiden käsittelyyn. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 107)

Päiväkodissa lapsi pääsee osallistumaan musiikkitoimintaan ryhmässä. Aikuisen ja toisen lapsi malli kannustavat kokeilemaan. Erilaiset piirileikit ovat erinomaisia välineitä musiikkikasvatuksessa. Toisena ikävuotena säännölliset toistot ja rutiinit auttavat lasta oppimaan. Musiikkileikit opettavat lapselle tunnetaitoja ja erilaisia käsitteitä: suuri – pieni, kova ääni – hiljainen ääni. Laulaminen tukee puheen kehitystä ja vuorovaikutusta. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 108)

4.1.2 Lapsen kolmas ikävuosi (2–3-vuotias)

Kolmantena ikävuotena musiikkikasvatuksessa painotetaan musiikillisen erottelukyvyn merkitystä. Lapsi alkaa oppimaan dynamiikan ja tempon vaihteluita. Kuuloon perustuva erottelukyky vaikuttaa kielelliseen kehitykseen sekä myöhemmin lukutaidon oppimiseen. Ääniympäristön monipuolisuus tukee erottelukyvyn kehittymistä. Jatkuva taustamelu ja -musiikki ei kuitenkaan ole hyväksi. On tärkeää, että musiikkihetket järjestetään lapsen

keskittymiskyky ja vireystaso huomioon ottaen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, ss. 110–111)

Lindeberg-Piironen & Ruokosen (2017, s. 111) mukaan musiikki herättää lapsessa erilaisia tunteita ja hän eläytyy niihin. Musiikki tukee lapsen tunnetaitojen kehittymistä. Lapsen kanssa voidaan kuunnella ja eläytyä muun muassa iloisen, surullisen ja jännittävän kuuloiseen musiikkiin. Tunteita herättäviä musiikkikokemuksia tarjotessa kasvattajan täytyy suunnitella ja tarkkailla, ettei musiikkihetkestä tule liian pelottava. Toisille lapsille esimerkiksi erilaiset voimakkaat eläinten äänet saattavat olla todella jännittäviä ja jättää negatiivisen mielikuvan. Kuuntelimme lapsiryhmän kanssa lintujen ääniä nauhalta, jossa miesääni kertoi linnun nimen. Ihmettelin, kun yksi lapsista ei halunnut tulla ollenkaan kuuntelemaan, kunnes tajusin, että kertojan monotoninen ääni pelotti lasta.

Kolmannella ikävuodella lapsi pystyy jo paremmin yhdistämään liikkumista musiikkiin. Laulujen sisältöä voidaan kuvata erilaisin liikkein ja tutustutaan perusrytmiin. Perusrytmin ja tempon oppiminen tapahtuu usein laulujen ja lorujen kautta. Lapsen jo oppimia käsitepareja, esimerkiksi: suuri – pieni, kova ääni – hiljainen ääni, voi harjoitella myös liikkumalla. Musiikkileikin ja soittimien avulla lapsi voi tutustua myös erilaisiin muotoihin, väreihin ja materiaaleihin äänileikkien kautta. Lapsi voi myös piirtää tai maalata kuunnellessaan musiikkia. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, ss. 111–112)

Lapsi tottuu oman äänensä kuulemiseen ja alkaa käyttää sitä enemmän myös itsenäisesti. Luonnon, eläinten ja liikenteen äänien matkiminen on mieleistä tällä ikäkaudella. Myös lapsen mielikuvitus on kehittynyt, jolloin musiikin käyttömahdollisuudet laajenevat. Lapsi oppii aikuisen ja muiden lasten mallilla improvisoimaan musiikillisesti, esimerkiksi erilaisissa lauluissa. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 114)

4.1.3 Lapsen neljäs ikävuosi (3–4-vuotias)

Lapsen musiikillinen kehitys ja sen tukeminen jatkuu kokonaisvaltaisesti ja yksilöllisesti. Lapsi on oppinut jo paljon ja alkaa syventämään oppimiaan taitoja. Tärkeää on rohkaista lasta oman äänen käyttöön jännittämättä sekä kokeilemaan erilaisia soittimia, jotta lapsen rytmi- ja sointiväriin ymmärrys kehittyvät. Toistot ja kannustaminen spontaaniin musiikilliseen ilmaisuun ovat neljännen ikävuoden musiikkikasvatuksen keskiössä. Lapsella tulisi olla mahdollisuus omaan soittokokemukseen, joten soittimia olisi hyvä olla tarjolla riittävästi. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, ss. 115–117)

Neljäntenä ikävuotena lapsi kykenee herkistymään kuunteluun, oppimaan kuulemastaan ja tunnistamaan erilaisia soittimia. Musiikilliset muodot ja rakenteet sekä lapsen motoriikka kehittyvät huimasti musiikkiliikunnan kautta. Lapsella on mahdollisuus oppia erottamaan erilaisia rytmejä ja musiikin lajeja. Erilaiset kuunteluharjoitukset sopivat lapsen neljännen

ikävuoden musiikkikasvatukseen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 118)

4.2 Varhaisiän musiikkikasvatuksen sisällöt

Musiikki on kokijansa ja tekijänsä mukainen kokemus, joka voi tuottaa ilon lisäksi hyötyä. Mitä enemmän ihminen tuntee ja ymmärtää musiikkia ja sen sisältöjä, sitä monipuolisemman musiikkikokemuksen hän saa. Musiikkikasvatus toimii kokonaisuutena, joka auttaa lasta tutustumaan musiikin ihmeelliseen maailmaan. Musiikilla on oma rakenteensa ja muotonsa, jotka voidaan jaotella peruselementteihin. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, ss. 32–33)

Musiikkikasvatukseen kuuluu musiikin peruselementtien monipuolinen käsittely. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan musiikkikasvatukseen sisältyy rytmin, melodian, muodon, dynamiikan, sointiväriin ja harmonian opettaminen (Piispanen, 2019, s. 19). Seuraavissa osioissa esittelen edellä mainittujen elementtien teoriaa ja käyttötapoja varhaiskasvatuksessa.

4.2.1 Rytmitys ja tempo

Lindeberg-Piironen (2019, s. 37) mukaan rytmikasvatuksen tavoitteena on ymmärtää rytmin käsite elämyksellisesti ja tiedollisesti siten, että saatuja rytmillisiä valmiuksia voidaan käyttää ja soveltaa. Rytmikasvatus toteutuu parhaiten selkeiden, elämyksellisten harjoitusten kautta, jotka perustuvat rytmin kuuntelemiseen. Esimerkiksi musiikkiliikunnan, lorujen, runojen ja soittamisen avulla voi leikinomaisesti havainnollistaa tasaista rytmiä ja tempon erilaisia vaihteluita. Erilaiset äänikuvat ovat myös hyvä tapa auttaa lasta hahmottamaan rytmiä ja tempoa. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, ss. 37–39)

Rytmitajulla tarkoitetaan kykyä hahmottaa musiikin sykettä ja tempoa. Rytmikyky on rytmin tuottamista soittamalla, puhumalla tai liikkumalla. Rytmitaju edistää muun muassa luku- ja kirjoitustaidon kehittymistä ja sitä voi kehittää musiikkikasvatuksen keinoilla. Varhaiskasvatuksessa rytmin opettelu aloitetaan perussykkeen hahmottamisesta. Perussykkeen tunnistamista voi harjoitella monin eri tavoin esimerkiksi liikkuen, soittaen rytmiä ja kehosoittimilla. Myöhemmin rytmikasvatuksessa käytetään sana- ja melodiarytmien (laulujen ja lorujen) hahmottamista sekä tuottamista. (Piispanen, 2019, s. 31)

Käsiteparit pitkä - lyhyt, hidas - nopea ja nopeutuva - hidastuva auttavat rytmin ja tempon hahmottamista. Köröttely, taputtelu, keinuttelu ja hyttely auttavat lasta hahmottamaan perussykettä, vahvistavat lapsen lihaksia ja kehittävät motoriikkaa sekä tasapainoa. On tärkeä muistaa, että jokainen lapsi kehittyy ja kokee omassa tempossaan sekä rytmissään.

Lapsen biologinen tempo on nopeampi kuin aikuisen luontainen tempo. (Piispanen, 2019, s. 32)

4.2.2 Melodia ja muoto

Melodia eli sävelmä koostuu toisiaan seuraavista sävelistä. Sävelet voivat liikkua sävelkorkeuksissa ylöspäin, alaspäin tai pysyä samalla tasolla. Sävelkorkeuksia varhaiskasvatusikäisten lasten kanssa voi harjoitella käsiteparien ylhäällä - alhaalla sekä nouseva - laskeva avulla. Oma lauluääni toimii hyvänä instrumenttina melodian harjoitteluun ja kulkee aina mukamme. Kaikki voivat oppia laulamaan. Melodiaopetuksen tavoitteena on kehittää lapsen laulutaitoa. Melodiaopetuksessa aikuisen on otettava huomioon lapselle sopiva sävelkorkeus. Lapsen on vaikea laulaa yhtä matalalta kuin aikuisen. (Piispanen, 2019, ss. 53–54)

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa toistot ovat tärkeä väline lapsen oppimiselle. Tämä pätee myös melodiaopetuksessa. Toistojen lisäksi on hyvä lisätä uusia, improvisoituja lauluhetkiä. Melodiaopetuksessa lapsen lauluvastosta kasvatetaan kannustavassa ja positiivisessa ilmapiirissä. Myös erilaisten äänisatujen ja liikkeen kautta voi harjoitella sävelkorkeuksia. Laulujen tempon pitää olla lapselle sopiva, että hän ehtii laulaa sanat. (Piispanen, 2019, s. 55)

Musiikin muodon hahmottamisen harjoittelun voi aloittaa jo pientenkin lasten kanssa liikkeen, ilmeiden ja aikuisen mallin avulla. Liikemuisti auttaa myöhemmin hahmottamaan musiikin muotoa. Erilaisten piirileikkien kautta lapselle on helppo opettaa musiikin muotoa ja rakennetta. Myös musiikkituokioiden strukturoitu rakenne auttaa lasta hahmottamaan muotoa. Rutiinit ja toistot rytmittävät musiikkituokion kulkua. Varhaiskasvatuksessa lasten kanssa muotoa aletaan harjoittelemaan äänen ja hiljaisuuden eroon tutustumisella. Tähän voi tutustua myös liikkeen avulla. Myöhemmin harjoitellaan myös erottamaan musiikista samanlainen ja erilainen muoto. Kun musiikin muoto on harjoiteltu liikkeen avulla, se on helpompi siirtää soittamiseen. (Piispanen, 2019, ss. 61–62)

4.2.3 Dynamiikka

Dynamiikalla tarkoitetaan äänen voimakkuutta ja sen muutoksia. Dynamiikka jaksottaa musiikkia ja luo sille tunnelmaa ja erilaisia sävyjä. Dynamiikan käsitteitä, joita varhaisiän musiikkikasvatuksessakin harjoitellaan ovat piano (hiljaa), forte (voimakkaasti), crescendo (voimistuen) ja diminuendo (hiljentyen). Jokaisella, koostaan riippumatta, on oma hiljainen ja voimakas ääni. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, ss. 44–46)

Dynamiikan vaihteluita voi havainnollistaa liikkuen, soittaen ja laulaen. Musiikin dynamiikan vaihteluiden avulla lapset voivat oppia ymmärtämään ryhmän erilaisia persoonia. Toiset voivat olla ujoja ja hiljaisia, kun taas

toiset rohkeita ja kovaäänisiä. Dynamiikkaharjoituksissa lapset saattavat helposti innostua ja villiintyä liikaa. Opettajan täytyy osata ottaa huomioon myös lapset, jotka eivät uskalla lähteä mukaan tai selkeästi pelkäävät kovia ääniä ja riehakasta menoa. Dynamiikkaa harjoiteltaessa opettajalla onkin hyvä mahdollisuus huomioida ja tukea lasten eri temperamentteja sekä persoonallisuuden piirteitä. (Piispanen, 2019, s.73)

Pienen lapsen herkkiä korvia ja tarkkaa kuuloaistia pitää suojella. Lapset saattavat säikähtää liian kovia ja voimakkaita ääniä. Liian voimakkaan äänen aiheuttamista haitoista on hyvä muistutella säännöllisesti myös lapsen vanhempia. Varhaiskasvatuksessa opettajan vastuulla on seurata, ettei äänenvoimakkuus nouse liian korkeaksi ja opettaa lapsille oikeanlainen äänen käytön ja soittamisen tapa. (Piispanen, 2019, s.74)

Äänen eri voimakkuuksia voi havainnollistaa esimerkiksi erilaisten eläinten tai satujen avulla. Kultakutri ja kolme karhua toimii hyvänä esimerkkinä. Pikku karhu laulaa ja soittaa hiljaa, äiti karhu voimakkaammin ja isä karhu erittäin voimakkaasti. Kultakutrille lapset voivat itse keksiä oman äänen-voimakkuuden. Mikä ääni kuuluu, kun kultakutri syö tai nukkuu?

4.2.4 Sointiväri ja harmonia

Jokaisella äänellä on oma sointivärinsä ja jokaisella soittimella omanlainen sointinsa. Myös ihmisääni on yksilöllinen, jonka perusteella voimme tunnistaa laulajan tai puhujan. Ääni voi olla esimerkiksi kirkasta, vaaleaa, tummaa, sameaa tai möreää. Äänikuvien ja -sätujen avulla voidaan auttaa lasta hahmottamaan sointiväriä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 43)

Varhaisiän musiikkikasvatuksessa sointivärin tunnistamista voi harjoitella kuuntelemalla erilaisia soittimia ja niiden eroja. Yhdessä soittimessa voi olla monta erilaista sointiväriä, riippuen miten sitä soittaa. Esimerkiksi triangelin kuulostaa erilaiselta, kun siihen soittaa tikun metalliosalla tai muoviosalla. Lähiympäristön ääniin tutustuminen auttaa lapsen sointiväritajua ja aktiivisen kuuntelun taitoa kehittymään. Lasten kanssa myös sointivärien tunnistamisen harjoittelussa on hyvä lähteä liikkeelle vastakohtareista. (Piispanen, 2019, s. 82)

Harmonia tarkoittaa useita yhtä aikaa soivien, erikorkuisten sointujen käyttämistä kappaleessa. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa harmoniaan tutustutaan aikuisen säestyksen avulla ja tutustutaan laulujen erilaisiin tunnelmiin duurilaulujen ja mollilaulujen avulla. Harmoniaan voi lasten kanssa tutustua myös kuuntelemalla monentyypistä musiikkia ja luomalla erilaisia äänisatuja. (Piispanen, 2019, s. 89)

4.3 Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat

Musiikki koskettaa kaikkia lapsen kehityksen osa-alueita. Musiikkikasvatuksen erilaisten työtapojen avulla päästään vaikuttamaan ja kehittämään näitä osa-alueita. Musiikkikasvatus kehittää lapsen sosiaalisia taitoja. Itsevarmuus, itsetunto, itsekontrolli ja minäkuva kehittyvät. Ryhmässä tehtävissä musiikkituokioissa lapsen kyky sosiaaliseen vuorovaikutukseen kasvaa ja osallisuuden tunne vahvistuu. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 141)

Musiikki kehittää myös lapsen fyysistä puolta. Liikkuminen ja kehoon tutustuminen on vahvana osana musiikin eri alueiden oppimisessa. Lapsen liikkumisen perustaidot, koordinaatio ja kyky rentoutua kehittyvät. Musiikkikasvatus tuo myös iloa, virkistystä ja onnellisuutta lapsen arkeen ja kasvuun. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 141)

Musiikkikasvatuksen keinot edistävät myös lapsen tunne-elämää ja älyllistä kasvua. Tunneilmaisun harjoitukset, roolileikit ja draaman keinot tukevat tunnekasvatusta. Musiikkikasvatuksen avulla lapsi omaksuu ja hallitsee musiikillisia käsitteitä sekä laajentaa kieli- ja sanavarastoaan. Myös lapsen luova ongelmanratkaisun kyky kehittyy musiikin avulla. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017, s. 141)

4.3.1 Laulut, lorut ja kuunteleminen

Lapset oppivat kuuntelemalla ja matkimalla. Lapsen puhekyvyn kehitykselle on hyödyllistä kuulla aikuisen sekä toisten lasten laulamista ja loruttelua. Varhaiskasvatuksen laulun opetellussa on hyvä ottaa huomioon laulun vaikeustason, pituuden ja sanojen sopivuus. Opeteltavissa lauluissa olisi hyvä olla selkeä muotorakenne ja laulujen olisi hyvä sisältää kertosae. Laulun rytmin tulisi olla selkeä, sävelalaltaan riittävän suppea ja lapsille sopiva. Laulun sanojen oltava sellaiset, että ne sopivat lapselle ja lapsi ymmärtää ne. (Piispanen, 2019, s. 93 & 98)

Lauluja opettaessa on tärkeää, että opettaja osaa laulun ja pitää siitä itse. Opettajan täytyy ottaa huomioon myös lasten vireystaso. Lapsia ei pakoteta laulamaan, vaan rohkaistaan osallistumaan. Lapset voivat osallistua lauluhetkiin omalla tavallaan, esimerkiksi liikkumalla tai tarkkailemalla muita. Lauluja opeteltaessa lähdetään liikkeelle opettajan mallista, jota lapset toistavat. Laulun sanat voi opetella ensin loruttelun avulla ja apuna voi käyttää erilaisia käsileikkejä. (Piispanen, 2019, ss. 112–113)

Loruttelu on hyvä tapa aloittaa musiikkikasvatus. Loruja voi lausua, leikkiä, soittaa tai niistä voi myöhemmin tehdä laulun. Loruihin kuuluu usein körttelyä, keinuttelua, rytmittelyä, käsileikkejä ja taputtamista. Lapset haluavat usein kuulla saman tutun lorun uudelleen ja uudelleen. Lorujen ja runojen rytmit ja tunnelman tekevät lapseen vaikutuksen ja saattavat

pysyä muistoissa aikuisuuteen asti. Erilaiset ruokalorut ja lorupussit ovat hyvä työväline musiikkikasvatuksessa. (Piispanen, 2019, ss. 113–115)

Kuunteleminen on aktiivista toimintaa, jossa keskitytään tietoisesti ja tehdään havaintoja ympäristöstä. Jatkuva taustahäly ja -musiikki vaikuttavat kuuntelemisen taitoon negatiivisesti. Lapsen on tärkeää osata ja saada olla myös hiljaisuudessa. Kuuntelemista ja tarkkaavaisuutta on hyvä harjoitella musiikkikasvatuksen keinojen kautta. Kuunteluhetkillä voi kuunnella esimerkiksi erilaista musiikkia ja luonnon ääniä. Lapselle on tärkeä järjestää mahdollisuuksia kuulla elävää musiikkia, esimerkiksi käymällä konsertissa. Musiikkikasvatuksessa voidaan harjoitella aktiivista kuuntelua, sisäistä kuuntelua, keskittynyttä kuuntelua ja luovaa kuuntelua. (Piispanen, 2019, ss.131–132)

4.3.2 Soittimet ja soittaminen

Soittimiin ja soittamiseen tutustuminen on helppo aloittaa tutustumalla kehosoitteihin. Kuuntelemalla ja kokeilemalla oman kehon ääniä, esimerkiksi taputtamalla, rummuttamalla rintaa ja tömistelemällä jalkoja. Päiväkodista olisi hyvä löytyä kattava soitinvarasto, jonka perussoittimet riittävät mahdollisimman monelle lapselle. Soittimia voi valmistaa myös lasten kanssa yhdessä itse. Opettajan tulee ohjata lapsia soittimen käytössä ja sopia lasten kanssa pelisäännöt soittamiselle, ettei soittimet mene rikki ja ettei äänen voimakkuus nouse liian korkeaksi. (Piispanen, 2019, s. 118)

Soittoharjoitusten tulisi olla hauskoja ja lapsen tulisi päästä kokemaan soittamisen riemua. Soittohetket on hyvä pitää lyhyinä, noin muutaman minuutin pituisina, jotta lapsen keskittymiskyky säilyy. Tarkkaa keskittymistä vaativan soittohetken jälkeen, lapsen olisi hyvä päästä liikkumaan. Musiikkituokioiden rakenteessa kannattaakin ottaa tämä huomioon ja tehdä soittamisen jälkeen jonkinlaista musiikkiliikuntaa. (Piispanen, 2019, s.119)

Varhaisiän musiikkikasvatuksen perussoittimia ovat erilaiset rytmisoittimet. Esimerkiksi rytmikapulat, kulkuset, marakassit, tamburiini ja triangeli. Soittimistosta olisi hyvä löytyä myös melodia- ja säestyssoittimia. Esimerkiksi kellopelejä, ksylofoni ja soivat putket, joilla aikuinen voi ensin tuottaa lapsille erilaisia sointuja ja myöhemmin lapset voivat itse harjoitella erilaisen sointujen ja melodioiden luomista. Aikuinen voi säestää musiikkihetkiä myös kitaralla, ukulelella tai pianolla. (Piispanen, 2019, ss. 122–123 & 130)

4.3.3 Improvisointi ja integrointi

Improvisointi kehittää lapsen luovuutta. Lapselle olisikin hyvä antaa mahdollisuuksia oivaltaa ja keksiä itse musiikillista tekemistä. Improvisoinnissa ei ole oikeaa tai väärää, jokainen voi improvisoida omalla tyylillään. Lapselle tulee kuitenkin antaa selkeät ohjeet, jotta hänellä on turvallinen

ympäristö aloittaa improvisoinnin harjoittelu. Lapset voivat keksiä esimerkiksi omia sanoja lauluihin sekä tarinoihin tai keksiä omia liikkeitä musiikin tahtiin. Opettajan on myös hyvä kehittää omaa improvisointi- ja heittäytymistaitoaan. (Piispanen, 2019, s. 152)

Musiikilliseen toimintaan voi integroida mukaan muun muassa liikuntaa, kuvataidetta ja tiedettä. Integrointi avaa lapselle mahdollisuuksia monipuoliseen itseilmaisuun. Musiikkiliikunta on yksi integroinnin yleisimmistä tavoista, sillä pienet lapset reagoivat musiikkiin koko kehollaan. Musiikkiliikunnan avulla lapsi kehittää motorisia perustaitojaan, esimerkiksi ketteryyttä ja tasapainoa. Musiikkiliikunta auttaa lasta hahmottamaan kehoaan ja tunnistamaan kehon osia. (Piispanen, 2019, s.138 & s.156)

Integroiduissa musiikkitoiminnassa voidaan soittimien lisäksi käyttää muita välineitä. Vanteiden ja pallojen avulla lapsi pääsee harjoittelemaan motorisia taitoja sekä silmän ja käden yhteistyötä. Herne pussit sopivat myös musiikilliseen toimintaan. Ne sopivat hyvin kehonosien harjoitteluun. Erilaiset huivit ja kankaat tuovat musiikkihetkiin tunnelmaa ja sopivat hyvin musiikin muodon harjoitteluun. Välineitä valittaessa opettajan täytyy ottaa huomioon niiden turvallisuus. (Piispanen, 2019, ss.162–163)

Musiikillista toimintaa voidaan integroida päiväkodin arjen tilanteisiin. Musiikin avulla on mahdollista tuoda hyvää mieltä ja iloa lapsen päivään. Leikin lopetus ja siivoustilanteessa laulu tai loru voi kannustaa lapsia siivoamaan. Siirtymissä, jonotustilanteissa ja vaipan vaihdossa tilannetta voi helpottaa laulujen, lorujen ja jumpan avulla. Ennen ruokailua lausuttava ruokaloru voi helpottaa nälkäisten lasten odotuksen tuomaa tylsyyttä. (Piispanen, 2019, ss. 157–161)

5 TOIMINNALLINEN OSUUS

Vilkan ja Airaksisen (2003) mukaan toiminnallisella opinnäytetyöllä tulisi olla toimeksiantaja ja sen tulisi olla työelämälähtöinen sekä käytännönläheinen. Toiminnallisuudessa opinnäytetyössä tulisi näkyä tekijän alan tietojen ja taitojen hallintakyky. Toiminnallisen opinnäytetyön yhtenä tavoitteena onkin näyttää opiskelijan kyky yhdistää teoria ja käytäntö. Onnistuneen toiminnallisen opinnäytetyön kautta opiskelija kehittää ammatillisuuttaan ja suhdettaan työelämään sekä oman alansa ammattikulttuuria. (Vilkkä & Airaksinen, 2003, ss. 41–42)

Opinnäytetyönprosessin aikana toteutin toiminnallisen osuuden, eli musiikkituokio omalla työpaikallani Pikku Tutkijan Päiväkotinäytös Ranta-Koivis-tossa. Tuokiot toteutin omassa ryhmässäni, jossa lapset ovat 1–3-vuotiaita sekä koko talon muskarituokioissa, joissa lapset ovat 1–5-vuotiaita. Toiminnalliseen osuuteen olen kerännyt havaintoja päiväkodin yhden

kokonaisen toimintakauden (2019–2020) ajalta. Syksyllä 2019 suoritin soionomi opintojeni syventävän harjoittelun, jossa aloitin opinnäytetyöprosessiin valmistautumisen ja musiikkikasvatukseen tutustumisen. Harjoittelussa tehty tutkiva kehittämistyö loi hyvän pohjan opinnäytetyön teoriaosuuteen.

5.1 Musiikkikansion rakentaminen

Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ammatilliseen käyttöön tarkoitettu ohjeistus tai perehdytysopas, ja sen toteutustapa voi olla esimerkiksi kansio, portfolio tai kotisivut (Vilkkä & Airaksinen, 2003, s. 9). Valitsin oman toiminnallisen opinnäytetyöni lopputuotteeksi kansion, sillä työelämäyhteiskumppani toivoi nimenomaan musiikkikansiota opinnäytetyön lopputuotteeksi.

Tarkoituksena oli koota monipuolista musiikkikasvatusmateriaalia varhaiskasvattajien käyttöön. Musiikkikansiosta tulee työväline Pikku Tukijan Päiväkodeille. Jatkan musiikkikansion kehittämistä, täydentämistä ja päivittämistä myös opinnäytetyöprosessin jälkeen. Tarkoituksena ei ole tehdä kansiota, joka on täysin valmis, sillä kehittyvän varhaiskasvatuksen maailmassa pitää jättää tilaa arvioida ja muuttaa kansiota tarvittaessa.

Rakennan musiikkikansion jaotellen sitä musiikin elementtien, työ- ja toimintatapojen sekä lasten ikätason mukaan. Tarkoituksena on, että kansiosta löytyy niin suunniteltavia tuokioita, kuin vinkkejä arjen musiikkikasvatukseen. Musiikkikansiossa ei ole yhtä tiettyä teemaa, vaan siitä tulee enemmän kokonaisvaltainen. Kansion alkuun kirjoitan lyhyen teoriaosueen musiikkikasvatuksesta. Luon musiikkikansioon jokaiselle elementille oman kuvasymbolinsa, jotta lukijan on helpompi hahmottaa mitä elementtejä kyseiseen musiikkivinkkiin sisältyy.

5.1.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Pikku Tutkijan Päiväkotien johtoryhmässä oli syksyllä 2019 mietitty erilaisia toiminnan kehittämisenäkökulmia. Musiikkipedagogiikka oli noussut keskustelussa esille. Kysyin päiväkodin johtajalta aiheita opinnäytetyöhöni, jolloin yhdessä sovimme aiheeksi musiikkikasvatuksen.

Määrittelen toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteet Silfverbergin (2007) projektitavoitteiden mukaan. Silfverberg on määritellyt projektin kolmen tavoitteen avulla. Näitä ovat kehitystavoite, välitön tavoite ja konkreettinen tavoite. Opinnäytetyöni kehitystavoitteena on musiikkikasvatuksen lisääminen Pikku Tutkijan päiväkotien arkeen ja toimintaan. Välitön tavoite on kehittää ja tuottaa musiikkimateriaalia varhaiskasvatushenkilökunnan

käyttöön. Konkreettinen tavoite on saada materiaalista tuotettua käytännönläheinen ja idearikas musiikkikansio.

Pedagoginen musiikkikansio tulee varhaiskasvatushenkilökunnan työvälineeksi ja pohjaksi ideoille, jonka avulla he voivat kehittää musiikillista toimintaa omien ja lasten tarpeiden mukaan. Musiikkikansion ei ole tarkoitus olla täysin valmis ja täydelliseksi jalostettu teos. Musiikkikasvatus ja -materiaali kehittyy jatkuvasti ja lasten tarpeet vaihtelevat ryhmän mukaan. Opinnäytetyöprosessissa on tärkeä ymmärtää, että lopputuloksesta ei tarvitse tulla täysin valmista, vaan riittävän valmis.

Opinnäytetyöni tärkeänä tavoitteena on myös musiikillisen varhaiskasvatuksen laadun nostaminen ja sisällön monipuolistaminen. Tavoitteenani on saada musiikki nostettua tieteen ja kuvataiteen rinnalle osaksi Pikku Tutkijan päiväkotien toimintaa. Henkilökohtaisena tavoitteenani on oppia lisää musiikista, jotta saisin sen itse vielä luontevammin osaksi omaa varhaiskasvatuksen osaamispalettiani.

5.1.2 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutin Pikku Tutkijan päiväkodissa, jossa työskentelin samalla itse. Pikku Tutkijan arvoihin kuuluu lasten osallisuus, yksilöllisyyden huomioiminen ja pienryhmätoiminta. Päiväkodissa on pienet lapsiryhmät, joissa varhaiskasvatushenkilökunta toimii työpareina.

Päiväkoti, jossa opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutin, sijaitsee metsän, järven ja puistojen lähellä. Päiväkodin lähellä on paljon retkivaihtoehtoja, joihin pienemmätkin jaksavat itse kävellä. Päiväkodissa on myös hyvän kokoinen oma piha, joka on jaettu kahteen osaan. Päiväkodissa on toimiva pohjaratkaisu. Se on jaettu käytävällä kahteen ryhmätilaosaan ja välissä on keittiö. Jokaisella ryhmällä on oma rauhallinen ruokailutila. Pienten ryhmillä on käytössä kaksi eteistä, yli 2-vuotiaat pääsevät eteiseen, joka on lähempänä yli 3-vuotiaiden ryhmän eteistä. Tällöin he pääsevät harjoittelemaan isompien kanssa. Wc-tilat ovat pienempien eteisen vieressä. Tilat ovat viihtyisät ja toimivat. Ryhmätilan seinillä ja ikkunoissa on lasten askarteluja, taidetta ja tiedettä. Ryhmätilamme on mahdollista jakaa sermin avulla kahteen osaan. Itse pidän kovasti päiväkotimme tiloista, ne ovat toimivat ja kotoiset. Ne mahdollistavat hyvin myös erilaisen musiikkitoiminnan toteuttamisen.

Päiväkodissa on 1–5-vuotiaita lapsia kolmessa ryhmässä. Yksi yli 3-vuotiaiden ryhmä, yksi alle 3-vuotiaiden ryhmä ja yksi 2–3-vuotiaiden ryhmä. Päiväkodissa on yhteensä kuusi varhaiskasvattajaa. Kolme varhaiskasvatuksen opettajaa ja kolme varhaiskasvatuksen lastenhoitajaa.

Pikku Tutkijan Päiväkodit ovat tiedepainotteisia. Päiväkodissa, jossa työskentelen, musiikki on otettu huomioon muun muassa koko talon yhteisissä muskareissa sekä satuhieronnassa. Musiikkikasvatusta on toteutettu toimintakauden erilaisten teemojen mukaan. Opinnäytetyöprosessini aikana musiikki on vahvistanut asemaansa varhaiskasvattajien suunnittelussa ja toiminnassa. Musiikkikasvatus näkyy myös osana toimintakauden 2020–2021 toimintasuunnitelmaa.

5.1.3 Suunnittelu

Tavoitteena on suunnitella toimivaa musiikkipedagogista materiaalia ja toteutustapoja päiväkotiiimme. Miten saada musiikkikasvatus osaksi päiväkodin arkea? Päiväkodissamme on tiedepainotus, johon ollut ollut helppoa yhdistää esimerkiksi kädentaitoja ja liikuntaa. Musiikki on kuitenkin jäänyt hieman taka-alalle. Tarkoitus olisi saada musiikkia vahvemmaksi osaksi päiväkodin arkea ja pedagogiikkaa. Itse koen musiikin peruselementtien hyödyntämisen olevan tapa yhdistää musiikki tieteeseen.

Varhaiskasvatuksen opettaja vaikuttaa omalla toiminnallaan ja esimerkiksi lään musiikkikasvatukseen. Opettaja vastaa varhaiskasvatuksen musiikkiympäristön toteutumisesta. Musiikkitaitoja voi kehittää esimerkiksi erilaisilla koulutuksilla sekä olemalla aktiivinen ja avoin oppimaan uutta (Ruokonen, 2009, s.29). Tärkeää on yrittää myös oman mukavuusalueen ulkopuolella. Itselleni juuri musiikki on aina ollut haastavaa muun muassa esiintymispelkoni ja huonon rytmitajun vuoksi. Olen kuitenkin työssäni oppinut rentoutumaan ja muuttamaan asennettani musiikkia kohtaan. Lapset ovat anteeksiantavainen yleisö ja pitävät aikuista usein hurjasti taitavampana, kun mitä aikuinen itsestään ajattelee. Aina, kun laulan, niin lapset pyytävät lisää ja laulavat mukana. Työni ja opinnäytetyöprosessin kautta tunnen löytäneeni laulamisen ilon.

Varhaiskasvatuksen opettaja on vastuussa musiikillisen oppimisympäristön suunnittelusta ja toteuttamisesta. Musiikillisessa oppimisympäristössä lapsella on mahdollisuus musiikillisiin elämyksiin sekä onnistumisen ja oppimisen kokemuksiin. Lapsen maailmassa musiikki on leikin tila, joka tukee tunnekokemuksia ja ajatusprosesseja. Onnistunut musiikillinen ympäristö rohkaisee lasta itse- ja tunneilmaisuun, laulamaan, soittamaan, liikkumaan ja tanssimaan. (Ruokonen, 2009, s. 22)

Lapsi oppii musiikkia musisoimalla ja ääniä tutkimalla. Varhaiskasvatuksessa lapsi voi tutustua päiväkodin ääniympäristöihin, kuunnellen ja havainnoiden sekä tunnistaen ja nimeten. Erilaisten äänien sointivärit, rytmi ja dynamiikka ovat lapsesta kiehtovia. Äänen perusominaisuuksien tunnistaminen luo perustan musiikillisen kielen oppimiselle. Lorut, runot, laulut ja musiikkisadut auttavat lasta hahmottamaan erilaisia sana- ja melodiarytmejä. Laulaminen tukee lapsen kielen kehitystä. Sanarytmien

hahmottaminen saattaa auttaa myöhemmin koulussa hahmottamaan sanojen tavuttamista. (Ruokonen 2009, s.24)

Itse työskentelen alle 3-vuotiaiden ryhmässä, jolloin haastattelu on lapsen puheenkehityksen tason takia hieman haastavaa. Panostan siis pienten ryhmässä osallistuvaan havainnointiin. Otan aktiivisen havainnoijan roolin omassa ryhmässäni. Opinnäytetyötä suunniteltaessa on hyvä huomioida, että tutkittavasta aiheesta voi jo olla olemassa kelpo materiaalia (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Esimerkiksi päiväkodissa lasten varhaiskasvatussuunnitelmista löytyy paljon tietoa, jota voi hyödyntää. Havainnoinnin koen hyödylliseksi, sillä saan suoraa tietoa toiminnasta ja lapsista aidossa ympäristössä. Havainnointia ja varhaiskasvatuksen työntekijöiltä saatua palautetta käytän myös jatkossa apuna musiikkikansion rakentamisessa ja kehittämisessä.

5.1.4 Arviointi

Keräsin päiväkodin varhaiskasvattajilta palautteen pedagogisesta musiikkikansion kyselylomakkeen ja haastattelun avulla. Tarkoituksena oli saada palautetta, jonka avulla kehittää musiikkikansiota. Kyselylomakkeessa oli valmiiden kysymysten lisäksi mahdollisuus antaa vapaamuotoinen palaute, jossa vastaajat voivat tuoda esille jotain valmiiden kysymysten lisäksi. Lähetin musiikkikansion ja kyselylomakkeen kolmelle päiväkodissa työskentelevälle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle. Kahdelle varhaiskasvatuksen lastenhoitajalle ja yhdelle varhaiskasvatuksen opettajalle. Ilokseni kaikki kolme vastasivat kyselylomakkeeseen kattavasti ja olivat tustuneet musiikkikansioon sekä ottaneet vinkit käyttöön.

Lähetin musiikkikansion ensimmäisen version kokeiltaviksi syyskuussa 2020. Kuukauden kokeilun jälkeen pyysin palautteen kyselylomakkeen (LIITE 2) avulla. Analysoin saamaani palautetta ja tein sen perusteella musiikkikansioon muutoksia. Musiikkikansion saamani palaute oli todella positiivista. Tarkemmin saamaani palautetta ja pohdintaa esittelen luvussa 6 Palaute ja johtopäätökset.

5.2 Musiikkituokiot

Toteutin musiikkituokiot omassa työpaikassani 1–5-vuotiaiden lasten kanssa. Otin musiikkituokioissani huomioon Piispasen (2019) esittelemän hyvän musiikkituokion rakenteen. Aloitimme tuokiot tutulla laululla, josta jatkoimme eläytyen ja lasta motivoiden teeman esittelyyn. Teeman esittelyn jälkeen oli laulun, leikin, soiton ja tanssin aika. Lopetuslauluna käytimme ”Soittorasia” -laulua.

Opinnäytetyössä esittelemäni musiikkihetket ohjasin itse, mutta Piispasen (2019) mukaan musiikkihetkiä voi toteuttaa myös monipuolisesti eri tavoin. Päiväkotiin voi kutsua vieraaksi esimerkiksi muskariopettajan

pitämään musiikkihetkiä. Lasten kanssa voi lähteä myös kuuntelemaan live-musiikkia tai kutsua esiintyjän päiväkotiin paikan päälle.

5.2.1 Perinnesadut musiikkiteemojen inspiraationa

Pikku Tutkijan Päiväkotien pedagogisessa johtoryhmässä oli valittu 2019–2020 toimintakauden teemaksi perinnesadut. Jokaiselle kuukaudelle valittiin perinnesatu, jonka ympärille lähdettiin suunnittelemaan pedagogista toimintaa. Käytin musiikkiteemojen valinnan pohjalla kuukauden teemana ollutta perinnesatua.

Suoritin vuoden 2019 elo-, syys- ja lokakuun aikana sosionomiopintojeni syventävän harjoittelun, jossa toteutin opinnäytetyöhön liittyviä teemoja. Elokuussa päiväkotia aukesi kesäloman jälkeen. Tärkeänä teemana läpi kuukauden oli tutustuminen ja ryhmäytyminen. Täten myös kuukauden musiikkiteemaksi nousivat samat aiheet, eli tutustuminen ja ryhmäytyminen. Ilokseni huomasin, että työparini pitää kovasti laulamisesta ja tietää monia lasten lauluja, jotka eivät itselleni olleet niin tuttuja.

Elokuussa aloitimmekin vanhalla tutulla ”Kiva, kun oot täällä” -laululla. Tässä lapset ottavat mukaan rytmikädet ja taputtavat vuoroin reisiin, vuoroin kädet yhteen. Pelkkä käsien yhteen taputtaminen riittää pienimmille. Laulussa käydään läpi jokaisen lapsen nimi yksitellen. Tämä oli keväänä lasten lempilaulu, jota toivottiin lähes joka aamupiiirillä. Nyt lapset ovat hie-man kasvaneet ja puhetta on tullut lisää, joten pystyimme siirtymään hie-man monimutkaisempiin lauluihin. Loman jälkeen on kuitenkin hyvä aloittaa tutulla ja turvallisella. Lapset muistivat hyvin laulun sanat ja rytmin.

Elokuussa rakensin aamupiiirille myös laulukukan. Aikaisemmin aamupiiirillä oli laulutalo, mutta mielestäni se ei ollut houkuttelevan näköinen. Kukka on ihanan värikäs ja siihen mahtuu monta laulua. Muutin myös laulutarjontaa ja lisäsin vanhojen tuttujen rinnalle uusia lauluja. Laulukukka nousikin lasten suosikiksi ja sitä käytettiin paljon aamupiiirin ulkopuolellakin. Se toimi ikään kuin lasten jukeboksina, josta lapsi sai käydä näyttämässä minkä laulun haluaa kuulla tai laulaa.

Syyskuun teemasatuna oli Kultakutri ja kolme karhua. Tähän satuun oli helppo keksiä ja kehitellä tekemisiä. Myös musiikkiteema liittyi aiheeseen. Syyskuun musiikkiteemana oli dynamiikka ja rytmi sekä laskemiseen liittyvät laulut. Kultakutri sadussa käydään läpi eri kokoja, lämpötiloja ja muita asioiden ominaisuuksia pikku-, äiti- ja isäkarhun puuron, tuolien ja sänkyjen avulla, joten dynamiikka ja rytmi sopivat tähän teemaan mainiosti.

Dynamiikka alle kolmevuotiaiden ryhmässä tarkoittaa äänen ja hiljaisuuden sekä hiljaisen ja voimakkaan äänen erottamista. Rytmisiä pienemmät harjoittelevat hitaan ja nopean rytmin tuottamisella ja tunnistamisella. Sekä perusrytmien kuten ”Kiva, kun oot täällä” -laulun kaltaisten

taputusten avulla. Isompien ryhmässä dynamiikkaan ja rytmiin tulee lisäksi hiljenevä ja voimistuva ääni.

Dynamiikan käsitepareja pienten ryhmässä ovat esimerkiksi hiljainen ja voimakas. Rytmien käsitepareja ovat esimerkiksi pitkä ja lyhyt sekä hidas ja nopea. Käsitepareja harjoittelimme soittamalla marakasseja ja kulkusia. Aikuinen näytti käsi- ja äänimerkillä, milloin saa soittaa ja milloin soitin laitetaan esimerkiksi kainaloon ja ollaan hiljaa. Pienimmätkin lapset oppivat tämä nopeasti ja lapset tuntuivat keskittyvän tarkasti ohjeisiin. Harjoittelimme myös soittamaan pienesti ja hiljaa, niin kuin pikkukarhu, sopivasti niin kuin äitikarhu ja isosti kuin isäkarhu. Tämä oli lapsista hauskaa, kun eläydyimme tuttuun satuun. Lapset miettivät myös yhdessä, miten kulta-kutri voisi soittaa ja saivat luoda oman improvisoidun äänimaiseman kulta-kutrille.

Rytmi- ja dynamiikkatajua voi kehittää muun muassa sanarytmien, eli lorujen, piirileikkien, kehonsoittimien ja marssin avulla. Kuukauden musiikkiteema näkyi myös vetämässäni koko talon muskarissa. Lauloimme karhuihin liittyviä lauluja ja käytimme kehosoittimia sekä rytmisoittimia. Teimme myös samoja rytmi- ja dynamiikkaharjoituksia, joita olimme pienten kanssa aikaisemmin harjoitelleet. Elefanttimarssin ja viisi varista laulun avulla harjoittelimme laskemista ja erilaisia numeroita. Muskarin lopuksi lapset jakaantuivat iso-pieni pareihin ja kuuntelimme Karhun poika sairastaa laulun, jossa toinen sai olla karhu ja toinen karhun hoitaja. Lauloimme laulun kaksi kertaa, jotta molemmat pääsivät eläytymään rooleihin.

Lokakuun teemasatuna oli Ruma ankanpoikanen, jonka aihepiiristä musiikkiteemaksi muotoutui harmonia, musiikin herättämät tunteet, äänimaiset ja itsetuotetut äänet. Harmoniaa harjoittelimme iloisen ja surullisen musiikin tunnistamisen kautta. Kuuntelimme lasten kanssa muun muassa klassista musiikkia, jossa oli romanttinen ja jännittävä teema. Äänimaiset ovat erilaisia auditivisia ympäristöjä, kuten luonnon tai ajoneuvojen äänet. Äänimaisia voi luoda myös itsetuotetuilla äänillä, joita voi liittää erilaisiin tarinoihin.

Isompien ryhmä toteutti kuukauden teemaa tekemällä äänimaiseman valmiiseen tarinaan. Tarina kertoi metsän äänistä ja siellä liikkumisesta. Lapset saivat itse tuottaa ääniä kehollaan ja erilaisilla soittimilla. Lasten luoma äänimaisema äänitettiin ja lapset saivat sen vielä myöhemmin kuunnella.

Pienten ryhmässä harjoittelimme eläinten äänien matkimista. Otimme lasten toiveesta perinteisten eläinten lisäksi mukaan eksoottisempia eläimiä kuten pingviinejä ja kirahveja. Harjoittelimme tuottamaan ääntä ja tunnistamaan eri eläinten ääniä nauhalta. Koko talon muskarissa harmoniateema näkyi tunnelauluina ja erilaisten äänien tunnistamisena. Jatkoimme myös viime kuukauden teemasta opittua tuttua rytmiä ”Viisi ankaa” -laulun avulla. Laululla on sama rytmi, kuin elefanttimarssilla, joten lasten oli helppo oppia laulu myös eri sanoilla. Itse koin laulun sukupuoliroolien

olevan sukupuolisensitiivisen kasvatuksen vastaisia, joten vaihdoimme laulussa vuoron perään isä- ja äitien roolia. Välillä äitien roolia oli kokenut myös poikaset takaisin vuoren takaa.

Marraskuun teemasatuna oli Täti vihreä, täti ruskea ja täti sinipunainen, joten värit nousivat osaksi musiikkiteemaa. Kuukauden alussa oli perinteinen koko talon muskari, jonka järjesti isojen ryhmä. Muskarissa lauloimme koko päiväkodin voimin muun muassa liikennevalo -laulua, taputimme ja teimme kehomusiikkikonsertin kahdella eri tavalla. Jokainen lapsi sai keksiä, millä tavalla oma keho soi ja lapset vuorollaan yhtyivät konserttiin. Toisella kertaa lapset saivat muodostaa suullaan ääniä, ja niistä syntyikin taas ihan omanlaisensa konsertti. Muskari päättyi satuteeman mukaisesti täti - lauluun ja vanha kunnon Täti Monika pääsi monta kertaa torille heiluttamaan hattuaan, laukkuun ja helmojaan. Koko talon muskarit ja satuhieronnat ovat olleet lasten ja henkilökunnan mieleen, näitä varmasti jatketaan myös tulevilla toimintakausilla.

Marraskuussa kertosimme väriloruja. Tein ryhmälleni lorukortit, josta löytyi viikonpäivien värien mukaiset lorut. Väriloruihin otimme tukiviittomat, jotta myös ne lapset, jotka eivät vielä puhu pääsevät aktiivisesti osallistumaan lorutteluun. Tukiviittomat ovat ryhmässämme käytössä muissakin arjen tilanteissa, kuten pukemisessa, joten oli luontevaa käyttää viittomia myös musiikkikasvatuksessa.

Joulukuussa kaikki ryhmät harjoittelivat innolla talvijuhlaa varten. Satuteemana oli lumiukko ja otimme lumiukko teeman pienten talvijuhlaesitykseen. Pienten lauluksi valikoitui Lumiukkomarssi. Joulukuun koko talon muskarin aloitimme harjoittelemalla talvijuhlan lauluja. Muskarissa vallitsi talvinen tunnelma. Valot oli himmennetty ja tilalle oli tullut kauniit tunnelmavalot. Myös valkoinen koristeltu kuusi ja sen juurella oleva tonttu olivat ilmestyneet muskariin. Lumiukkomarssi oli pienten mieleen, siihen oli helppo osallistua kaikkien 1–3-vuotiaiden. Isoimmat oppivat laulamaan sen rytmissä ja pienimmät pääsivät tanssimaan, pomppimaan ja pyörimään laulun tahdissa. Suurin osa uskaltanut myös esiintymään talvijuhlassa, vaikka kovin jännittävää se olikin. Jokainen sai osallistua omalla tavallaan, pienimmät oman vanhemman kanssa.

5.2.2 Neljän seinän sisältä avaraan luontoon

Keväällä aloitin virallisesti opinnäytetyöprosessin. Kuvailenkin luvussa tarkemmin kahta keväällä järjestämäni musiikkituokiota. Kevät oli muuttuvaa ja poikkeuksellista aikaa koronaepidemian takia, mutta pyrimme järjestämään päiväkodissa oleville lapsille mahdollisimmat tavallista päiväkotiarkea. Toiminta oli ulkoilupainotteista ja oli hauskaa vaihtelua pitää musiikkituokiot ulkona.

Maaliskuussa pidin ensimmäisen muskarin ulkona. Lapset olivat ihmeissään, kun normaalisti vain sisällä käytettävät muskarityyppiset kannettiin

yhdessä ulos. Laitoimme tyynyt nurmikolle piirin muotoon ja jokainen lapsi sai istua omalle tyynylle. Alkuun jännitin pystyvätkö lapset keskittymään muskariin ulkona, kun on niin paljon erilaisia ärsykeitä ympärillä. Tämän huomioon ottaen olin päättänyt, että pidämme musiikkituokion hieman normaalia lyhyempänä. Lapset jaksoivatkin hienosti keskittyä ja pääsivät sitten takaisin ulkoleikkien pariin. Muskarin aloitimme miettimällä, onko ulkona vielä lunta. Lapset katselivat ympärilleen ja totesivat, että ei ole. Mietimme yhdessä mihin lumi on kadonnut. Tämän jälkeen aloitimme satuhieronta-tyyllisen loruhetken, jossa rakensimme itsestämme lumiukkoja. Piirsimme käsillämme kehoon ison pallon, keskikokoisen pallon ja pienen pallon. Painoimme sormella napit, silmät ja suun sekä lopuksi annoimme itsellemme ison halin. Lorun avulla lapset pääsivät tutustumaan omaan kehoonsa ja pallojen koon avulla dynamiikkaan. Lasten toiveesta lauloimme ja tanssimme vielä tutun Lumiukkomarssin, jonka esitimme talvijuhlassa. Lapset saivat myös keksiä lumiukolle tuttujen liikkeiden lisäksi uusia tapoja liikkua.

Toukokuussa pidin muskarin edelleen ulkona. Tällä kertaa lyhennetyin muskarin sijaan tavallisen pituisen muskarin, sillä olimme kevään aikana pitäneet useamman musiikki-, jumppa- ja askartelutuokion ulkona ja se on tullut osaksi arkea lapsille. Tämä muskari olikin enemmän lapsijohteinen. Jokaisessa muskarissa lapset pääsevät aina osallistumaan muskarin kulkuun, mutta tässä muskarissa lapset saivat laulukukan avulla päättää kaikki muskarin laulut. Aloitimme lorupussilla, jonka lorut vaihtelevat aina kuu-kauden tai erilaisten teemojen mukaan. Tällä kertaa lorupussiin oli eksynyt eläinloruja. Loruttelimme tutun ”Kuka saa lorupussiin kurkistaa” -lorun, jonka jälkeen halukas lapsi sai tulla nostamaan lorupussista kortin ja esitellä kortissa olevan kuvan muille. Tämän jälkeen yhdessä pohdimme mitä kuvan eläin sanoo ja luimme kortissa olevan lorun.

Loruhetken jälkeen oli laulukukan vuoro. Halukkaat lapset pääsivät vuorolaan valitsemaan lorukukasta laulun ja näyttämään kuvan kavereille. Huomasin selkeää rohkaistumista lapsissa, jotka vielä syksyllä ujosti pitelivät kuvakorttia, näyttivät sitä nyt rohkeasti kaikille kavereille. Myös vuoron odottaminen ja ohjeiden kuuntelun taito on selkeästi kehittynyt. Enää ei kuulunut niin montaa ”minä, minä, minä” -huutoa, kun pyysin istumaan ja nostamaan käden, jos haluaa tulla valitsemaan lorun tai laulun. Suurin osa lapsista viihtyi ja malttoi hyvin muskarin ajan. Pienin sai istua aikuisen sylissä ja muut viihtyivät omilla tyynyillään. Yksi lapsi osallistui muskariin hieman kauempaa välillä pyörähtäen muskaripiirissä. Muskarin lauluihin liittyi erilaisia käsileikkejä tai tansseja, jotta piirissä istumista tulisi mahdollisimman vähän. Lauloimme muun muassa hämä-hämähäkin ja elefanttimarssin, jolloin lapset pääsevät myös liikkumaan ja elehtimään.

Lauluihin otimme mukaan myös soittimia. Harjoittelimme musiikin rytmiä ja dynamiikkaa. Näitä olemme harjoitelleet lasten kanssa toimintakauden aikana ennenkin, ensimmäistä kertaa syksyllä. Aiemmin marakasseja ja kulkusia ei ole riittänyt kaikille lapsille, opinnäytetyöprosessin edetessä

ymmärsin soittimien riittävyden tärkeyden etenkin pienten ryhmässä, joten tein pääsiäismunan lelun koteloista marakasseja lisää. Kaikki lapset eivät soitinta halukaan, mutta heillä on kuitenkin siihen mahdollisuus. Soitin esimerkiksi voidaan jättää lapsen syliin tai viereen, jolloin hän voi halutessaan siihen tutustua. Otimme poliisileikin dynamiikan ja rytmin harjoittelun avuksi. Kun poliisi näytti käsimerkillä seis, piti soittaminen lopettaa. Poliisi antoi myös ohjeita, milloin soitetaan hitaasti ja milloin kovaa. Lapset kuuntelivat poliisia tarkasti. Ensimmäisellä kerralla poliisina toimi aikuinen, mutta leikin tullessa tutuksi saa seuraavalla kerralla halukkaat lapset toimia poliiseina.

5.3 Musiikki varhaiskasvatuksen arjessa

Suunniteltujen musiikkituokioiden lisäksi musiikin käyttö ryhmämme arjessa kasvoi ja musiikki vakiinnutti asemaansa jokapäiväisessä puuhailussa. Pukeutumis- ja siirtymistilanteisiin otimme käyttöön Kielinupun ”Puetaan” -laulun. Tämä pukeutumislaulu auttoi lapsia keskittymään pukemiseen ja loi positiivisen tunnelman pukemisen harjoitteluun. ”Puetaan” -laulu oli enemmän suunnattu 2–3-vuotiaille, jotka harjoittelivat itse pukemista. Pienemmille lapsille, joita aikuinen avustaa pukemaan, otettiin käyttöön improvisoitu versio ”Missä on peukalo?” -laulusta. Esimerkiksi sukkaa ja kenkiä pukiessa laulettiin, että missä on varpaat. Pienimmät tykästyivätkin tähän lauluun toden teolla ja heti kun varpaat laulussa mainittiin, he nostivat jalkansa ilmaan ja nauroivat. Näin hekin pääsivät oman ikätasonsa mukaisesti aktiivisiksi toimijoiksi pukemishetkellä.

Vaipanvaihtoon ja pottailuun lisättiin myös loruja ja lauluja. Erilaiset kehonosalaulut, käsi- ja kasvoleikit sopivat hyvin pienimmille lapsille. ”Pikkuiset kultakalat” -laulu muodostui ryhmämme pienimmille tärkeäksi vessalauluksi. Potalla on mukava istua ja katsella aikuisen käsileikkiä. Vessan seinälle tehtiin lorukuvat, joista lapsi voi näyttää haluamaansa loruja. Tein pottailuun sopivia lorukortteja, joissa sanoitetaan kehontoimintoja. Myös vaipanvaihdossa lorut ja laulut, joissa sanoitetaan lapsen kehontoimintoja, auttavat lasta hahmottamaan täyden ja kuivan vaipan eroa. Tällaisia loruja oli kuitenkin vaikea löytää valmiina, joten improvisointia tarvitaan. Esimerkiksi kuka saa lorupussiin kurkistaa lorun muokkaus ”Kuka saa, kuka saa vauvan vaippaan kurkistaa, siellä onkin kakka/pissa, tillintallin tömpsis”.

6 PALAUTE JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöprosessin aikana olen syventänyt omaa musiikkipedagogista tietämystäni ja osaamistani sekä toteuttanut kaikki opinnäytetyöni tavoitteet. Teorioihin tutustuminen on auttanut tuomaan asioita myös paremmin käytäntöön. Musiikkipedagogiikan hienot termit, kuten melodia ja

harmonia, ovat käytännössä paljon arkisempia asioita, kuin voisi ensin olettaa.

Olen oppinut, että musiikkia ja musiikkipedagogiikkaa voi toteuttaa monella tavalla. Haasteina ainakin alkuun oli itseluottamuksen puute. Olen aina ollut musiikillisesti niin sanotusti lahjaton. Pienten kanssa musiikin toteuttaminen on perusasioita ja toistoja, eikä sen tarvitse olla rakettitiedettä, tärkeintä on, että tunnistaa musiikkikasvatuksen pedagogiset perusteet ja mahdollisuudet.

6.1 Kehittääkö positiivinen palaute?

Musiikkikansiota viimeistellessäni otin huomioon, että tuotos on käyttäjäryhmälleen eli varhaiskasvatuksen henkilöstölle sopiva. Vilkan ja Airaksisen (2003, s. 53) mukaan persoonallinen ja yksilöllinen lopputuote huomioidaan ja otetaan käyttöön paremmin. Halusin musiikkikansion olevan visuaalinen, mutta selkeä. Visuaalisuuden otin huomioon fontteja ja värejä valitessani. Valitsin vihreän värin, sillä se ei ole liian räikeä, mutta piristää kansion ulkonäköä. Sain kyselylomakkeen kautta palautteet kaikilta kolmelta musiikkikansiota testanneelta varhaiskasvatuksen ammattilaiselta.

Palautekyselyyn vastanneet olivat käyttäneet musiikkikansiota työssään kuukauden pituisen kokeilujakson verran. Kansiota ja materiaalia oli hyödynnetty muun muassa aamupiirissä ja pienryhmätuokioissa. Lapset olivat palautteen mukaan pitäneet selkeästä toiminnan kaaresta ja vaikuttivat tyytyväisiltä sekä innokkailta, kun saivat uutta musiikillista tekemistä. Eräs palautteen antaja kertoi innostuneensa tekemään riimikortit ja riimipussin sekä ottaneensa riimit mukaan arjen toimintaan. Hiljaisuuden ja aktiivisen kuuntelun harjoitusten myötä lapset olivat alkaneet myös omaehtoisesti keskustelemaan äänistä muun muassa ulkoleikeissä. Olin todella positiivisesti yllätynyt miten monipuolisesti musiikkikansio oli otettu käyttöön ja kuinka hyvin lapset olivat ottaneet musiikkitoiminnan vastaan.

Kyselylomakkeen kautta tulleissa palautteissa erityisesti kehuja sain kansion hyvästä sekä selkeästä ulkoasusta ja asettelusta. Kansion kehuttiin olevan visuaalisesti miellyttävä ja helppo lukuinen. Myös suunnittelemani musiikin peruselementtien symboleita pidettiin sopivina. Palautteen mukaan ne toivat musiikkikansioon selkeyden lisäksi myös piristävää väriä. Parasta musiikkikansiossa kerrottiin olevan selkeät vinkit, joita pystyi oikeasti ottamaan käyttöön varhaiskasvatuksen arjessa. Eräs palautteen antaja kuvaili kuinka arjen keskellä ei aina ehdi keksimään tai etsimään uutta tekemistä, jolloin tulee toistettua liikaa samoja asioita. Musiikkikansion vinkkien avulla hän kertoi saaneensa monipuolisuutta musiikkituokioihin.

Teoriaosuus ja sen asian ytimessä pysyminen oli palautteissa myös huomioitu. Teoriatiedon ja vinkkien määrää pidettiin sopivana. Palautteen antajat kertoivat oppineensa laajempaa musiikillista sanavarastoa. Palautteen

vastaajat kokivat kansion hyödylliseksi ja aikovat käyttää sitä myös jatkossa. Musiikkikansion lopussa olevat suositukset kirjoista ja YouTube-kanavista olivat vastaajien mielestä hyvä lisä. Yksi palautteeseen vastanneista antoi vielä vinkiksi Kuparikettu YouTube -kanavan, josta löytyy mielikuvitusmatkoja, rentoutusharjoituksia ja äänimaisemia.

Halusin kovasti kehittää musiikkikansiota saamani palautteen perusteella. Palaute oli kuitenkin todella positiivista eikä parannusehdotuksia kyselylomakkeen kautta ensin tullut. Päätin kuitenkin löytää positiivisen palautteen kautta kehitettävää. Symboleista saatu palaute inspiroi minua kehittämään niitä vielä lisää. Sommittelin symbolit selkeämmin ja lisäsin niistä tarkemman selityksen musiikkikansioon. Myöhemmin sain vielä yhden palautteen hieman myöhemmin kuin muut. Tässä palautteessa mainittiin toive symboleiden kertaamisesta ennen vinkkiosiota. Olin itse kerennyt saman päätelmän tekemään aikaisemman palautteen myötä ja se vahvisti omaa ajatusta siitä, että myös täysin positiivinen palaute voi kehittää, jos sitä osaa katsoa oikeasta näkökulmasta.

6.2 Muista innostua itsekin

Vilkan ja Airaksisen (2003, s. 23) mukaan on tärkeää, että opinnäytetyön aihe motivoi tekijäänsä. Aluksi epäroin työpaikalta tullutta toivetta rakentaa musiikkikansio. Onneksi tartuin haasteeseen, sillä koen löytäneeni opinnäytetyöprosessin kautta oman musiikkiminäni ja aion jatkossakin antaa sille tilaa kasvaa ja kehittyä. Huomaan spontaanien musiikkihetkien tulevan työarjessani kuin luonnostaan. Aikaisemmin musiikki näkyi enemmän suunnitelluissa musiikkihetkissä ja jouduin paljon etukäteen harjoittelemaan esimerkiksi lastenlaulujen sanoja. Nykyään uskallan improvisoida ja keksiä uusia lauluja vaikka lennosta.

Suurin oivallus opinnäytetyötä tehdessäni oli pedagogisen toiminnan kokonaisvaltaisuus ja projektinomaisuus. Opinnäytetyöprosessin alussa mietin, että haluaisin oppia yhdistämään musiikkia ja tiedettä. Nyt ymmärrän, että esimerkiksi musiikki, tiede, kuvataide ja liikunta kulkevat käsikädessä. Jokaisesta aihealueesta löytyy yhtäläisyyksiä ja osia, jotka tukevat toisiaan ja liittyvät toisiinsa. Oppimisen ja kehityksen osa-alueita ei tarvitsekaan erottaa toisistaan ja sen jälkeen integroida toisiinsa. Tärkeää on tutustua jokaiseen osa-alueeseen ja niiden teoriaan sekä käytäntöön, jonka kautta ymmärtää niiden pedagogiset mahdollisuudet. Eri elementit tukevat toisiaan ja sen kautta ilmiöpohjaista oppimista, joka on tärkeä osa tiedekasvatusta.

Liiallinen toiminnan erottelu ei tunnu itsestäni enää omalta tavalta tehdä työtä – esimerkiksi luokitella jokin tekeminen lasten kanssa pelkäksi askarteluksi. Toiminta voi pääkategorialtaan olla askartelua, mutta siitä voi löytyä myös esimerkiksi musiikki- ja tiedekasvatuksen osa-alueita ja pedagogiikkaa. Jatkossa pyrinkin suunnittelemaan mahdollisimman kokonaisvaltaista ja projektinomaista toimintaa. Koenkin tavoitteeni, nostaa musiikki

tieteen ja kuvataiteen rinnalle vahvemiksi osaksi päiväkodin toimintaa, onnistuneen opinnäytetyöprosessin aikana.

Innostuin musiikkikansion suunnitellusta niin paljon, että kehitin lisää musiikkikasvatukseen liittyvää materiaalia työpaikalleni. Suunnittelin kansion lisäksi myös musiikin toimintakausisuunnitelman rungon kaudelle 2020—2021. Tätä runkoa täydennämme toimintakauden edetessä. Yhdistin toimintakausisuunnitelman musiikkikansion loppuun. Opinnäytetyöni välitön tavoite, tuottaa musiikkimateriaali toteutui musiikkikansion ja toimintasuunnitelman muodossa. Olen tyytyväinen musiikkikansioon sekä opinnäytetyöprosessiin kokonaisuutena ja saavutin asettamani tavoitteet. Toivon jatkossakin innostuvani ja innostavani muita työssäni sosionomina ja varhaiskasvatuksen opettajana.

LÄHTEET

Hujala, E. & Turja, L. (2016). *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Leppänen, T. (2010). *Vallatonta musiikkia. Lasten musiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. (2017). *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja*. Helsinki: Classicus Oy.

Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Haettu 15.3.2020 osoitteesta https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Piispanen, U. (2019). *Muskarisoppa*. Helsinki: Lastenkeskus.

Pikku Tutkijan Päiväkodit. (2020). Haettu 11.10.2020 osoitteesta <http://pikkututkijan.fi>

Ruokonen, I. (2009). Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A.-L. Välimäki (toim.) *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – iloa, ihmettelyä ja tekemistä*. Opas 3/2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, ss. 22—29. Haettu 13.5.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085414>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006). *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietovarasto. Haettu osoitteesta 13.5.2020 <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus>

Silfverberg, P. (2007). *Ideasta projektiksi: projektityön käsikirja*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kangasalan kaupunki. (2019). *Kangasalan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma*. Sivistyskeskus. Sivistyslautakunta. Haettu 15.3.2020 osoitteesta <https://www.kangasala.fi/wp-content/uploads/2019/08/Varhaiskasvatussuunnitelma-2019.pdf>

Vilka, H. & Airaksinen, T. (2003). *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Helsinki: Tammi.

MUSIIKKIKANSIO

TOIMINTASUUNNITELMA KAUELLE 2020–2021

sekä musiikkivinkkejä varhaiskasvattajille

Lapsen musiikin oppiminen ja elämykset varhaiskasvatuksessa perustuvat iloon, yhteisöllisyyteen ja elämyksellisyyteen. Autetaan lasta luomaan ja kehittämään positiivinen suhde musiikkiin. Annetaan lapselle mahdollisuus löytää oma tapansa toteuttaa musiikillista puoltaan, niin sanottua musiikkiminäänsä. Lapsilähtöinen pedagogiikka ja lapsen osallisuus ovat vahvasti läsnä myös musiikkikasvatuksessa. On kasvattajan vastuulla luoda turvallinen ja kannustava ilmapiiri, jossa lapsen musiikillinen itseilmaisu pääsee kehittymään. Musiikkikasvatuksen tavoitteena on lapsen kokonaisvaltainen kasvun ja kehityksen tukeminen.

Varhaiskasvatuksen järjestämää musiikkikasvatusta ja sen tavoitteita ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa musiikkikasvatus on otettu huomioon ilmaisun monet muodot -osiossa. Ilmaisun monet muodot kokonaisuudessa korostetaan elämyksellisyyttä, ryhmätaitoja, yhdessä tekemistä ja kokemista sekä lapsen luovuuden ja musiikillisten valmiuksien kehittymistä.

Varhaisiän musiikkikasvatus VASUssa

Yhteiset musiikilliset kokemukset ja elämykset

Osallisuus

Monipuoliset työtavat: laulu, lorut ja soittaminen

Kuunteleminen ja ääniympäristön havainnointi

Tanssi ja musiikkiliikunta

Mielikuvitus ja itseilmaisu

Yhdessä musisointi ja esiintyminen

Syke, sanarytmi ja kehosoitimet

Moniaistisuus ja eri taiteet

Lapset aktiivisia toimijoita ja ryhmänsä jäseniä

Varhaisiän musiikkikasvatuksen sisällöt

Musiikilla on oma rakenteensa ja muotonsa, jotka voidaan jaotella peruselementteihin. Musiikkikasvatukseen kuuluu musiikin elementtien monipuolinen käsittely. Varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan musiikkikasvatukseen sisältyy rytmin, melodian, muodon, dynamiikan, sointiväriin ja harmonian opettaminen. Musiikkikansiossa jokaisella elementillä on oma kuvasymbolinsa, jotka ovat liitettynä myös lopussa löytyviin vinkkeihin.

Rytmi ja tempo

Rytmi tarkoittaa musiikin sykettä eli pulssia. Tempo tarkoittaa musiikin etenemisnopeutta.

- Perussyke ja sanarytmi
- Tasajakoinen ja kolmijakoinen
- Marssi ja valssi
- Pitkä – lyhyt
- Ääni – tauko
- Hidas – nopea
- Hidastuen – nopeutuen

Melodia, Sävelkorkeus ja sen vaihtelut

- Korkea – matala
- Ylöspäin – alaspäin
- Samalla tasolla pysyvä

Muoto, Musiikin kokonaisrakenne.

- Samanlainen – erilainen
- Ääni – hiljaisuus
- AB ja ABA muodot
- Soolo (yksin) ja tutti (yhdessä)

Dynamiikka, Äänen voimakkuus ja sen vaihtelut

- Voimakas – hiljainen
- Voimistuva – hiljenevä

Sointiväri

- Tumma – kirkas
- Soittaminen äänet ja tunnistaminen
- Soitinsadut ja -runot
- Musiikin herättämät tunteet

Harmonia, Samanaikaisesti soivien äänien kokonaisuus

- Duuri – molli
- I – V asteen soinnut

Varhaisiän musiikkikasvatuksen työtavat

Musiikkikasvatuksen erilaisten työtapojen avulla päästään tukemaan lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen eri osa-alueita. Musiikkikasvatus kehittää lapsen sosiaalisia taitoja, fyysistä puolta, älyllistä kasvua ja tunne-elämän kehitystä.

Laulu

- Ääni- ja laululeikit
- Helpot laulut (metodilaulut)
- Kuuntelu- ja tunnelmalaulut
- Esiintyminen

Lorut

- Runot, lorut
- Kirjat, sadut ja tarinat

Soittaminen

- Keho-, rytm- ja melodiasoittimet
- Esiintyminen

Kuunteleminen

- Elävä musiikki, esitykset ja konsertit
- Äänitetty musiikki
- Rentoutus- ja tunnelmamusiikki
- Musiikkisadut

Musiikkiliikunta

- Vapaa ja ohjattu liikunta
- Tanssit ja leikit

Improvisointi

- Musiikin, laulujen, tarinoiden ja lorujen keksiminen
- Liikkeiden ja tanssien improvisointi
- Soittimilla improvisointi
- Draama ja roolileikit
- Esiintyminen

Integrointi

- Musiikin yhdistäminen eri asioihin, kuten tiede ja taide
- Musiikin ottaminen osaksi varhaiskasvatuksen arkea

Musiikki päiväkodissa

Musiikkikasvatuksessa, kuten muussakin kasvatuksessa, on tärkeää, että aikuinen välittää aidosti. Iloinen ja luotettava ilmapiiri kannustaa lasta oppimaan ja kokemaan yhdessä muiden kanssa. Musiikkikasvatus on suunnitelmallista, mutta sitä voi ja pitää toteuttaa myös musiikkihetkien ja -tuokioiden ulkopuolella. Musiikkia voi integroida arkipäivän tilanteisiin. Lauluja ja loruja tulisikin käyttää luontevasti osana päiväkodin arjen eri tilanteita.

Musiikki päiväkodin arjessa

- Aamupiiri
- Leikkihetket tai niiden aloitus-/lopetuslaulu
- Pukemistilanteet
- Ruokalorut
- Vaipan vaihdossa/pottailussa
- Jonotus-/odotustilanteet
- Siirtymätilanteet, siivouslaulut

Päiväkodin musiikkituokion rakenne (esimerkki)

1. Alkupiiri ja alkulaulu
2. Aiheeseen motivointi sadun, lorun tai tarinan avulla
3. Tuttu laulu, leikki, soitto tai tanssi
4. Uuden laulun, leikin, soiton tai tanssin opettelua
5. Liikettä, luovaa tekemistä ja lasten toiveita/osallisuutta
6. Loppulaulu

Toimintasuunnitelma kaudelle 2020–2021

Kauden kokonaisvaltaiset teemat, joihin myös musiikkikasvatuksen toimintasuunnitelma perustuu

ORANSSI, VIOLETTI, VALKOINEN JA VIHREÄ

Oranssi

Elokuun teema: Tutustuminen, ryhmytyminen

Tavoitteet	Työtavat
Rytmi – Perussykkeen hahmottaminen Perussyke = Soitetaan tai taputetaan iskulliset tavut	Rytmirinkula (joustavasta materiaalista valmistettu ympyrä) – lapset istuvat piirissä ja pitävät rinkelasta kiinni ja liikuttavat sitä laulun tai musiikin tahtiin Rytmisoihtimena marakassit ja kehosoihtimena omat kädet ja taputus (rytmikädet) Huovutetaan omat marakassit Piirileikit ja musiikkiliikunta
Melodia - Kasvattajien rohkaistuminen laulaamaan	Helpot ja tutut laulut (metodilaulut)
Harmonia – Duurisoinnut (suurin osa lastenlauluista on duurivoittoisia)	Elefanttimarssi Pikkuiset kultakalat Kiva kun oot täällä

Syyskuun teema: Lähiympäristöön tutustuminen, metsäretket, oman puun seuraaminen

Tavoitteet	Työtavat
Rytmi Tasajakaisen (marssi) perussykkeen hahmottaminen (suurin osa lastenlauluista on tasajakaisia 4/4) Tauko musiikissa (Lisäksi - Hidas ja nopea, pitkä ja lyhyt)	Piirileikit, musiikkiliikunta ja huivileikit Rytmisoihtimena marakassit ja kehosoihtimena käsien lisäksi jalat. Soitetaan perussykkeessä ja tauolla soitto loppuu Erilaiset lorut ja niiden tahdissa köröttely, keinuttelu ja keholla eläytyminen (Taa taa karhu tallustaa – karhujen askeleiden soittaminen marakasseilla tai liikkuminen musiikin mukaan)
Melodia	Uusien laulujen harjoittelua, Lorupussi, jossa oranssiin teemaan sopivia loruja
Harmonia – Duurisoinnut	Piiri pieni pyörä

Lokakuun teema: Luonnonäänet, tuuli, sade, metsän eläimet

Tavoite	Työtavat
Rytmi	Piirileikit ja musiikkiliikunta
Hidas – nopea	Rytmisoihtimena kapulat
Tauko musiikissa	Kehosoihtimiin mukaan erilaiset sormileikit (esim. missä on peukalo, hiiriäiti häärää) ja köröttelyleikit
Tasajakoinen (marssi) ja kolmijakoinen (valsii)	Kuunteluharjoitukset
(Bonus: Korkea-matala)	
Dynamiikka – Voimakas ja hiljainen	Erilaiset eläinten äänet ja liike

VIOLETTI

Marraskuun teema: Yhdessäolo, kynttilät, tähdet, revontulet, esiintyminen

Tavoite	Työtavat
Rytmi	Laululeikit
Nopeutuva-hidastuva	Soittaminen
Tauko musiikissa	Kuunteleminen
Muoto - ABA	Musiikkiliikunta, Huivileikit Liikutaan laulun eri osissa eri tavalla esimerkiksi A-osa kävellen, B-osa hyppien tai soitetaan osat eri soittimilla Tuiki tuiki tähtönen Ukko Nooa
Harmonia - Molliasteikko	Ihme ja kumma Päivänsäde ja menninkäinen

Joulukuukuun teemat: Talvi, tunnelmat, esiintyminen ja talvijuhla

Tavoite	Työtavat
Muoto - AB	Piirileikit Musiikkiliikunta, Huivileikit
Sointiväri - Musiikin tunteet/värit	Rentoutus ja satuhieronta Soittimena kulkuset

	Musiikkimaalaus

VALKOINEN

Tammikuun teemat: Lumisade, pakkaneen, talven hiljaisuus

Tavoite	Työtavat/laulut
Sointiväri: Kevyt-raskas Dynamiikka: Voimakas-hiljainen Muoto: ABA	Köröttely Soittaminen Piirileikit, Huivileikit Rentoutus Lorupussi

Helmikuun teemat: Lumiukot, talviurheilu

Tavoite	Työtavat/laulut
Rytm: Tasajakoinen-kolmijakoinen Sointiväri: Kevyt-raskas Dynamiikka: Voimakas-hiljainen	Lorut, Soittaminen Musiikkiliikunta Lumiukot marssivat Pallohieronta

Maaliskuun teemat: Kevään herääminen, valo, linnut

Tavoite	Työtavat/laulut
Rytm: Hidas-nopea Harmonia: Molliduuri	Kapulasoitto Musiikkiliikunta, Piirileikit Rentoutus, Satuhieronta Rytmirinkula Silittelyloruja kaverin kanssa Ihme ja kumma

VIHREÄ

Huhtikuun teemat: Kevät, rakkaus luontoon ja eläimiin

Tavoite	Työtavat/laulut
Sointiväri: Erilaisiin soittimiin tutustuminen, luonnon ja lähiympäristön äänet Muoto: ABA-muoto	Triangeli Musiikkiliikunta, Piirileikit Rentoutus Popsi, popsi porkkanaa

Toukokuun teemat: Ötökät

Tavoite	Työtavat/laulut

Opittujen tavoitteiden kertaaminen ja vahvistaminen	Lorut Musiikkiliikunta, Piiri- ja palloleikit Vapaa liikunta, improvisointi Soittaminen

Musiikkivinkkejä päiväkodin toimintaan

Vinkin perässä olevat kuvasymbolit kertovat mitä musiikin peruselementtejä vinkki sisältää.

Rytmi ja tempo

Melodia, Sävelkorkeus ja sen vaihtelut

Muoto, Musiikin kokonaisrakenne.

Dynamiikka, Äänen voimakkuus ja sen vaihtelut

Sointiväri

Harmonia, Samanaikaisesti soivien äänien kokonaisuus

Alle 3-vuotiaille vinkkejä

Rummuttaminen

Tutustuminen eri rumpusoittimiin (soittimet voi tehdä myös itse). Etsikää rummun avulla perusrytmi tutuista loruista ja lauluista.

Minkälaisia ääniä rummusta saa? Jos soitan pelkillä sormilla? Entä jos soitan koko kämmenellä? Mitä jos soitan rumpua tiskiharjalla?

Kokeilkaa erilaisia rumpuja (kattilat, ämpärit ym.) ja soittokapuloita (tiskiharja, lusikat, kääritty sanomalehti ym.). Anna myös lapselle mahdollisuus ehdottaa ja keksiä erilaisia tapoja soittaa.

Oma ämpärirumpu

1. Muoviämpäri (voi tehdä myös erikokoisia, jolloin rumpujen äänen kumina vaihtelee)
2. Pakkausteippiä

Leikkaa pakkausteipistä riittävän pitkiä suikaleita, joilla teippaat ämpärin suuaukon. Teipin suikaleet kannattaa laittaa reilusti toistensa päälle ja reilusti ämpärin kylkiä pitkin, jotta kalvosta tulee vahva.

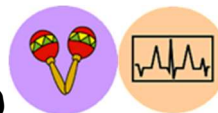
Omat rumpukapulat voit valmistaa esimerkiksi kääritystä sanomalehdestä ja kontaktimuovista. Tässä vain mielikuvitus rajana. Hyvä tapa ottaa mukaan kestävää kehitystä ja kierrätystä mukaan musiikkikasvatukseen.

Taikaviltti

Tähän liikuntaleikkiin tarvitaan iso viltti/peitto, jonka alle kaikki lapset mahtuvat kyykkyyin. Pyydä lapset kanssasi viltin alle. Luo tunnelmaa puhumalla salaperäisellä, mutta riittävän voimakkaalla äänellä.

”Tule, tule viltin alle x 3 Täällä kaikki KISSOIKSI muuttuu”

Tämän jälkeen viltti vedetään pois lasten päältä ja lapset saavat lähteä liikkumaan vapaasti maukuvina kissoina, kunnes aikuinen kutsuu lapset takaisin viltin alle ja loruttelee saman lorun eri asioilla, esimerkiksi eri kulkuneuvoilla ja eläimillä. Tavoitteena on, että lapset pääsevät liikkumaan ja ääntelemään mahdollisimman erilaisilla tavoilla.

Loruleikki (penkillä istuen tai seisten)

Sormenpäät soittaa hiljaa – ne rauhassa naputtaa
 Käsistä isomman äänen saan – näin kun alan taputtaa
 Varpaat hipi hiljaa hiipii – yhtä hiljaa kuin pikku hiiri
 Jalat ne tömistää osaa – niistä lähtee ääntä kovaa

Pikkukoira

”Pikkukoira, pikkukoira, missä on pallo?”

Lapset istuvat piirissä. Yksi pääsee keskelle pikkukoiraaksi ja asettuu kippuralle, niin että ei näe muita. Yhdelle piirissä olevalle lapselle annetaan pallo, jota hän pitää selän takana. Myös muut piirissä olevat laittavat kädet selän taakse, jottei pikkukoira tiedä kenellä pallo on. Sitten piirissä olevat lausuvat pikkukoira lorun, jonka jälkeen koira lähtee liikkeelle. Pikkukoira käy kysymässä palloa, menemällä ringissä olevien lasten luokse vuorotellen ja sanoen ”hau hau”, jolloin piirissä oleva lapsi näyttää kätensä. Tätä jatketaan niin kauan, kunnes pikkukoira löytää pallon ja seuraavasta lapsesta tulee pikkukoira.

Lorua voi myös lausua eri eläimillä, esimerkiksi Pikkukissa, pikkukissa, missä on pallo? Pikkuheppa, pikkuheppa, missä on porkkana?

Hei vaan!

Jokainen lapsi saa improvisoida laulun lopussa oman soiton, laulun tai liikkeen. Tähän voi keksiä myös itse sopivat sanat. Esimerkiksi ”Hei vaan Venla, ihana nähdä taas. Hei vaan Venla, miten tahdot soittaa/laulaa/tanssia?” ”Venla kulta, Venla kulta, miten tahdot soittaa/laulaa/tanssia? Aijajaijajii miten tahdot soittaa/laulaa/tanssia?”

Vastakohtat

Vastakohtapareja kannattaa opetella yksi vastakohtapari kerrallaan. Vastakohtaparien havainnollistamiseen voi käyttää esimerkiksi liikettä, ääntä ja kuvia. Vastakohtaparien oppimista helpottaa, jos lapsi saa niistä sensorisen kokemuksen. Tuttuja lauluja voi laulaa vastakohtaparien tavoilla, esimerkiksi ensin hiljaa ja sitten voimakkaasti.

Musiikkikasvatuksen kannalta olennaisia vastakohtapareja:

ääni – hiljaisuus
voimakkaasti – hiljaa
yhdessä(tutti) – yksin(soolo)
nouseva – laskeva
korkea – matala
iloinen(duuri) – surullinen(molli)
liike – pysähdys
iso – pieni
tasajakoinen(marssi) – kolmijakoinen(valsssi)

+

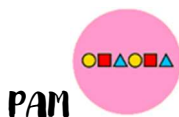
kevyt – raskas
väsynyt – pirteä
tumma – vaalea
pimeä – valoisa
pehmeä – kova

Kumpi vai kumpi?

Onko nyt kesä vai talvi?
 Onko hiiri iso vai pieni?
 Onko ulkona kylmää vai lämmintä?
 Oliko aamupalalla puuroa vai muroja?

Näitä voi keksiä, vaikka kuinka paljon!

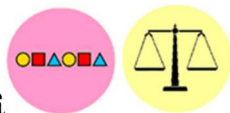
PAM

Lapset ovat tiiviissä piirissä käsikädessä leikinvetäjän ympärillä. Leikinvetäjä puhalttaa leikisti palloon ilmaa sanoen ”puuh-puuh”, jolloin lapset suurentavat piiriä. Lopuksi leikinvetäjä huu-
 taa ”PAM” ja lapset irrottavat käsistä ja menevät lattialle makaamaan. Leikinvetäjä voi olla ai-
 kuinen tai joku lapsista.

Suujumppaa

- Huulilla voi poimia esimerkiksi rusinoita tai muroja lautaselta
- Maiskuttelua, päristelyä, suukottelua ilmaan
- Suu suppuun ja leveäksi
- Kieli ylös, alas ja sivulle
- Latkitaan maitoa kuin kissa
- Puhalletaan pillillä/pilliin

Suujumppaan voi tehdä hauskat havainnollistavat kuvat tai etsiä/tilata jo valmista materiaalia

Hassujen piiri

Jokainen lapsista saa vuorollaan keksiä hassun äänen (tai liikkeen), jota muut lapset matkivat.

Eläinäänilaulu

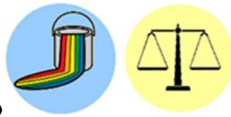
Lauletaan helppo ja lapsille tuttu laulu (esimerkiksi Ukko Nooa, Tuiki, tuiki tähtönen) jonkin eläimen äänellä. Esimerkiksi koiran äänellä ”hau”, lampaan äänellä ”mää” tai kissan äänellä ”mau”

Matkitaan

”Sinä olet siellä ja minä olen täällä ja kumpikin meistä niin iloisella päällä. Hei, hyppää, hyppää niin kuin minäkin. Tämän tempun osaat sinäkin!”

Alleviivatun tekemisen kohdalle voi lapsi tai aikuinen keksiä lisää tapoja liikkua!

Musiikkimaalaus

Musiikin tai äänimaailman soidessa lapsi voi maalata tai muuten kuvallisesti ilmaista musiikillista kokemustaan. Musiikkimaalauksen avulla ilmaistaan kuultavaa musiikkia kuvallisessa muodossa. Musiikkimaalauksen avulla lapsi tarkastelee ja yhdistelee ympäristöstä saatavia aistihavaintoja ja kokemuksia.

Musiikkivinkkejä:

Vivaldi, Vuodenajat

Oskar Merikanto, Kesäillan valssi

Sibelius, Raindrops

Camille Saint-Saens, Eläinten karnevaali

Lepohetkeen

Pienen lapsen aloittaessa päiväkodissa, päiväunille nukahtaminen saattaa olla vaikeaa. Väsymys painaa eikä turvallisuuden tunne ei ole vielä syntynyt. Tutun rauhallisen laulun laulaminen saattaa auttaa lasta rauhoittumaan. Voit aloittaa laulamalla, jolloin lapsi keskittyy/kuulee äänesi. Laulamisesta voit siirtyä hyräilyyn ja hyräilystä rauhalliseen hengittelyyn, kuin olisit itsekin menossa nukkumaan. Tällöin ei tarvitse laulaa koko nukutushetkeä. Pikkuhiljaa lapsi mallintaa aikuisen rauhallista hyräilyä ja hengitystä.

Yli 3-vuotiaille vinkkejä

Hiljaisuuden kuuntelu

Lapset asettuvat makuulle, esimerkiksi ”aurinkopiiriin”, joko niin, että jalat ovat keskusta ja päät säteinä tai toisin päin. Kuunteluharjoituksen voi tehdä sisällä tai ulkona.

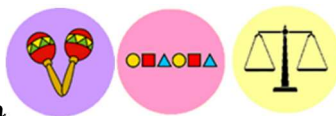
Aikuinen ohjeistaa: ”Ollaan kaikki hetken ihan hiljaa ja kuunnellaan, kuuletko X asian (esimerkiksi kellon raksuttavan huoneessa, tuulen huminan ulkona tm.). Jos kuulet, nosta kätesi (tai jalkasi, tähän voi keksiä erilaisia juttuja) ylös.”

Keskustele lasten kanssa siitä, miltä äänten kuunteleminen tuntui. Sanoittaminen ja sanallistaminen on keskiössä. Kuvailkaa kuultuja ääniä mahdollisimman monimuotoisesti. Kuuluivatko äänet voimakkaasti vai hiljaa? Kun auto ajaa ohi pysykö ääni koko ajan saman vai voimistuuko se ja sitten hiljenee?

Kuunteluharjoitus

Hyräile, lallattele, soita tai taputa lapsille tuttua laulua (tai kuunnelkaa instrumentaalinen versio tutusta laulusta). Lapset saavat arvata mikä laulu on kyseessä. Laulakaa sitten kyseinen laulu kaikki yhdessä.

Aktiivisen kuuntelun harjoituksia

Musiikkivinkit: Henry Mancini - Pie in the face polka tai Pink Panther

Musiikin alkaessa lapset saavat lähteä kävelemään omia reittejään musiikin sykkeessä. Aikuihen sammuttaa musiikin ja tauon aikana lapset voivat joko tehdä eri asentoja (jotka aikuinen tai toinen lapsi mallintaa) tai esimerkiksi ensimmäisen tauon aikana laitetaan yksi kehonosa maahan ja toisen tauon aikana kaksi jne.

Musiikkivinkki: Edvard Grieg - In the hall of the mountain king (Tätä ei välttämättä tarvitse kuunnella alusta asti, vaan katsoo mikä kohta on sopiva aloittaa, ettei tule liian pitkää ns. odoteltua ennen kuin voimakkaampi osuus alkaa)

Musiikin alkuosa soitetaan esimerkiksi kapuloilla tai marakasseilla. Kun musiikki voimistuu, jätetään soitin sille sovittuun paikkaan ja lapset saavat lähteä tanssimaan villisti musiikin tahtiin. Sovi lasten kanssa etukäteen mitä tapahtuu, kun laulu loppuu, ettei villi tanssi jää päälle. Tämän musiikkileikin jälkeen on hyvä rauhoittua kuuntelemaan rentoutumislaulua.

Sisäinen kuuntelu

Sisäisen kuuntelun harjoittelu kannattaa aloittaa pikkuhiljaa ja tutulla laululla, jonka lapset osaavat jo hyvin tai harjoitella tätä varten jokin laulu hyvin ja opetelkaa lauluun käsileikki. Piilotetaan aina pieni osa laulua kerrallaan. Käsieleet ja -leikit auttavat lasta hahmottamaan tehtävää. Aloitetaan piilottamalla yksi sana kerrallaan. Piilotettu sana pelkästään leikitään. Lopuksi voi leikkiä koko laulun piilossa.

Musiikkivinkit: Tuiki tuiki tähtönen, Pää olkapää peppu

Hengitysharjoituksia

Nostetaan kaikki sormet pystyyn ja puhalletaan jokainen vuorollaan sammuksiin kevyellä puhalluksella. Voimakkaammalla puhalluksella voi sammuttaa esimerkiksi koko käden sormikynttilät kerralla. Tähänkin voi keksiä erilaisia tapoja soveltaa.

Harjoitellaan nenän ja suun kautta hengittämistä. Olemme ilmapalloja, jotka täyttyvät, kun hengittää nenän kautta sisään. Sitten päästetään ilmapallosta ilmat pihalle suun kautta, esimerkiksi pärisemällä.

Soittimiin tutustuminen

Soittimiin on hyvä tutustua yksi soitin kerrallaan. Tutustuminen aloitetaan oikean soittosäntö-opettelulla ja soittimen rakenteen tutkimisella. Soitin on arvokas esine, tämä täytyy aikuisen lapselle opettaa ja mallintaa. Lapsen on hyvä oppia, miten soitinta kohdellaan ja käsitellään?

Soittimien äänet

Ensin soitetaan soittimilla niin, että lapset näkevät ne. Käydään läpi soittimien nimet ja äänet. Tämän jälkeen soitinta soitetaan selän/sermin takana, jolloin lapset eivät näe soitinta ja saavat äänen perusteella arvata mikä soitin on kyseessä. Lapset voivat olla vuorollaan soittajia ja arvaajia.

Liikkuva rytmi

Lapset istuvat piirissä. Aikuinen laittaa esimerkiksi marakassin (tai esimerkiksi taputusrytmin/sanan, jonka vieressä istuva toistaa) liikkumaan piirissä niin, että lapset antavat sen aina vieressä olevalle lapselle. Rytmien voi laittaa liikkumaan hitaasti, nopeasti, myötä- ja vastapäivää tai kaksi rytmiä samaan aikaan! Mukaan voi ottaa myös laulun, kun leikki on lapsille tuttu.

Kuka puhuu?

Ensin lapset saavat keksiä ”salasanan”. Lapset istuvat piirissä silmät kiinni. Aikuinen kiertää piiriä ja koskettaa lapsen selkää, jolloin kyseinen lapsi sanoo salasanan. Muut lapset saavat yrittää arvat kuka puhui.

Missä pari?

Tarvitset noin A5 kokoisia eri värisiä kartonkeja parillisen määrän (jokaiselle värille pari). Levittäjä jakaa värilappu lapsille ja laittaa musiikin soimaan. Musiikin soidessa lapset liikkuvat vapaasti lappu kädessään. Kun musiikki loppuu, leikinvetäjä kehottaa lapsia etsimään parin, jolla on samanvärisen lappu. Tätä voi värilappujen sijaan tehdä myös esimerkiksi erilaisilla esineillä.

Missä ääni?

Leikinvetäjä piilottaa huoneeseen esimerkiksi soivan herätyskellon, kaiuttimen tai muun esineen, josta kuuluu ääntä. Tämän jälkeen lapset pääsevät huoneeseen etsimään kyseistä esinettä.

Ääniparit

Samanlaisiin astioihin, kuten pääsiäismunan yllätyslelurasioihin tai maalattuihin pilttipurkkeihin, laitetaan esimerkiksi hiekkaa, nappeja tai kolikkoja. Lapset saavat helistellä astioita ja miettiä mitkä ovat äänipareja eli missä kahdessa itse tehdyssä ”marakassissa” on sama sisältö.

Pieni, keskikokoinen ja suuri

Lattialle laitetaan eri kokoisia tavaroita, joista kuitenkin osa on selkeästi pieniä ja osa selkeästi suurempia (mitä isommat lapset sitä pienemmät erot koon välillä voi olla). Lapsia pyydetään ensin laittamaan pienimmät tavarat laatikkoon ja sen jälkeen isoimmat. Jäljelle jääneet tavarat ovat keskikokoisia.

Mitä on eniten?

Tämän harjoituksen voi tehdä esimerkiksi väreillä, kuvilla tai erilaisilla esineillä. Pohditaan yhdessä lasten kanssa mitä on eniten. Esimerkiksi mitä väriä valokuvassa on eniten tai mitä muotoa on eniten?

Totta vai tarua?

Lapset taputtavat, jos väite on totta. Jos väite on väärin lapset ovat hiljaa. Lapset voivat myös itse keksiä väitteitä vuorollaan.

Kivi on kova/pehmeä.
Maito on valkoista/punaista.
Lehmä ammuu/haukkuu.
Illalla herään/aamulla menen nukkumaan.
Auto kulkee tiellä/vedessä.

Näitä voi keksiä paljon lisää!

Rümit

Näihin voi lisätä mukaan taputukset

Tuulessa huojuu puu, yötaivaalla paistaa.. (kuu)
Näin yöllä sellaista unta, että satoi paljon.. (lunta)
Järvessä on jää, ja minulla on.. (pää)
Mies lensi kuuhun, minä kiipesin.. (puuhun)
Taivaalla paistaa kuu, koiran herkku on.. (luu)

Kesällä käki kukkuu, talvella karhu.. (nukkuu)
 Jalassa on tossu ja sikalassa.. (possu)

Auditivinen muistaminen

Aikuinen sanoo lapsille yhden lauseen. Esimerkiksi ”Punainen paloauto ajoi pitkää kivistä tietä kaatosateessa”. Jonka jälkeen aikuinen kysyy lapsilta esimerkiksi

Minkälainen auto ajoi?

Minkä värinen auto oli?

Millainen sää oli?

Minkälaista tietä auto ajoi?

Tunteillaan

Lapset kävelevät ympäri huonetta musiikin tahdissa. Kun musiikki lakkaa, leikinjohtaja (aikui- nen tai joku lapsista) huutaa jonkin tunteen, esimerkiksi ilo, suru, yllätys jne. Leikkijät pysähty- vät paikoilleen ja esittävät kehonkielellä ja ilmeillä kyseistä tunnetilaa.

Tähän voi yhdistää myös esimerkiksi erilaisia värejä. Minkä väriseltä jokin tunne tuntuu tai kuu- lostaa?

YLEISIÄ VINKKEJÄ

Ruokaloruja

Kukko puuron keitti,
kana maidon lämmitti,
pikkulinnut lusikat jakoi,
tulkaapa lapset syömään!

Muumimamma keiton keitti,
Nipsu mausteen sekaan heitti,
Sen hiljalleen annettiin kiehua,
eikä kukaan saanut riehua.
Pikkumyy kaikille lusikat jakoi,
tulkaapa lapset syömään!

Loruista voi myös itse tai lasten kanssa keksiä uusia versioita
ryhmän lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan

Tuoksu nenää kutittaa,
vesi kielelle herahtaa,
vatsakin jo murahtaa,
mitä tänään tarjotaan,
kuunnelkaa niin kerrotaan!

Haarukkaa ja veistä käytän,
hyviä tapoja muille näytän.
Kaikista ruuista pidä en,
kaikkea silti maistelen.

Leikin jälkeen nälkä on,
tuoksu täällä verraton,
ruuasta nyt nauttikaamme,
siitä myös voimaa saamme.

Hiiri-äiti häärää,
häntä tahdin määrää,
Hiiri-äiti neuvoo viitosia,
maista Kille,
maista Kalle,
maista Pelle, Palle ja Ville
ja kaikki saivat lounasta

Loruihin on hyvä yhdistää erilaisia sormi ja käsileikkejä.
Esimerkiksi tukiviittomat toimivat hyvin,
mutta erilaisia tapoja voi keksiä myös itse ja yhdessä lasten kanssa.

Kirjasuositukset

Muskarisoppa
Musiikin varhaiskasvatuksen käsikirja musiikkimatkailijoille
Siinan taikaradio
Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa
Huomaa hyvä!
Lupa liikkua
Loruloikkia

YouTube-suositukset

Pikku Papun Orkesteri
Kielinuppu
Siinan taikaradio
Suomen lasten lauluja
Musiikkimatka.fi
Kuparikettu Lapsille

Kyselylomake

KYSELYLOMAKE

Hei! Teen toiminnallisen opinnäytetyön, jonka lopputuotteena on musiikkikansio Pikku Tutkijan Päiväkotien varhaiskasvattajien käyttöön. Musiikkikansio sisältää teoriaa musiikkikasvatuksesta, musiikkikasvatuksen toimintasuunnitelman kaudelle 2020–2021 ja vinkkejä musiikkikasvatukseen. Opinnäytetyöni ja musiikkikansion tarkoituksena on, että lapset saavat laadukasta musiikkikasvatusta ja varhaiskasvattajat hyödyllistä materiaalia.

Kun olet tutustunut kansioon ja mahdollisesti käyttänyt sitä, pyydän sinua antamaan palautetta siitä, jotta saan viimeistelyä musiikkikansiosta mahdollisimman selkeän ja kohderyhmäänsä hyvin palvelevan. Musiikkikansion tutustumisaika on 4.9.–30.9.2020. Palautathan lomakkeen viimeistään 1.10.2020 mennessä. Tulen hyödyntämään palautetta opinnäytetyössäni ja tarvittaessa muokkaan musiikkikansiota palautteen perusteella. Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista ja käsittelen vastaukset opinnäytetyössäni anonyymisti. Otan mielelläni vastaan kaikenlaisen palautteen koskien musiikkikansiota. Kiitos palautteestasi! Terveisin Lotta Salo

1. Miten ja millaisissa tilanteissa käytit ansiota/sen materiaalia? Minkälaista palautetta (sanallista tai havaintoja) lapsilta hyödynnettyäsi musiikkikansiosta?

2. Koitko musiikkikansion hyödylliseksi? Opitko jotain uutta tai saitko inspiraatiota musiikkikasvatukseen? Perustele

3. Koitko musiikkikansion teorian ja musiikkivinkit selkeiksi? Perustele

4. Mikä musiikkikansiossa oli mielestäsi parasta?

5. Miten kansiota voisi kehittää? Tai mitä toivoisit siihen lisättävän?
(Saa ehdottaa myös hyviä vinkkejä, lauluja, kirjoja, linkkejä ym.)

6. Sana vapaa! 😊